

IOSEPHI SCALIGERI
EPISTOLA DE
VETVSTATE ET
SPLENDORE GENTIS
SCALIGERAE

537.1-5

IOSEPHI SCALIGERI
IVL. CÆS. F.
EPISTOLA
DE
VETVSTATE ET SPLENDORE
GENTIS SCALIGERÆ,
ET
IVL. CÆS. SCALIGERI
VITA.

IVL. CÆS. SCALIGERI Oratio
in luctu filioli AVDECTI.

*Item TESTIMONIA de Gente Scaligera
& Iul. Cæs. Scaligero.*

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
CLD. LD. XCIV.

INSTITUTIONES
C. 1. 1. 1.

INSIGNIA PRISCA GENTIS   INSIGNIA PROSAPIÆ
SCALIGERÆ ANTE INITIA   PRINCIPVM VERONENSIVM
IMPERII VERONENSIS.   AB ALBOINO ET CANE
MAGNO AD IV. C. 13. SCALIG.

Antiquarium Veronense
Verona 1876

Nobilissimo Amplissimoq; viro
PAVLO SCOVARTIO

BVSANVALIO,

Christianissimi Francorum Regis

apud

Illustrissimos Ordines Prouinciarum

confœderatarum Belgij, &c.

LEGATO,

IANVS DOVSA F.

s. d.

MAGNI semper existi-
maui interesse ad decus
& laudem cum litera-
rum tum colentium li-
teras, magnorum inge-
niorũ memoriam con-
seruari, vt ostendantur posteritati. Se-
culi enim pudor sit, si illi qui immortali-
bus suis vigiliis sibi prospexerunt, ne
perirent, illorum ignauia interciderint,
* 2 quibus

quibus ipsi industriæ exempla sunt. Et quidem hac in parte ætas nostra in tantum deflenda videtur ob incuriam virtutum, quantum suspicienda ob foecunditatem, quæ tam multos excellentes viros & veram gloriâ splendidissimos protulit, sed diu ignoratos, sed eodem in perpetuum silentio obruendos, nisi oblivioni obluctata esset eorum diligentia. Ne longe abeam, eluxit hoc seculo Iulij Cæsaris Scaligeri clarissimū ingenium & singularis exempli, etiam si olim extitisset: cuius tamē eximias virtutes quies ipsius & silentium diu occuluit & subtraxit famæ. Natus erat in familia illustrissimâ, sed è fastigio suo deuolutâ, quam tamen ille nominis sui gloriâ tantum erexit, quantum fortuna deprefferat. Ab ineunte pueritiâ militaribus studiis innutritus, cum potiore ætatis partem in iis contriuisset, post multa humanorum casuum in Patre ac Patris suis documenta, post exhaustam
contu-

III

contumacis miseriæ acerbitem è Mu-
sarum cõtubernio ausus est petere cum
præsentiũ tum præteritorum malo-
rum leuamenta, & tandem infructuosæ
occupationi innoxium & quondam
gloriosum otium præferre, tam oppor-
tuno remedio, tam felici successu, vt
qui continuatis belli per tot annos la-
boribus seque & spes suas corrupisset,
viarum ac militiæ fessus in hoc quietis
portu anchoram figeret, & in literario
exercitu non interitura laudis stipen-
dia mereret. Itaque amissæ in maiori-
bus suis magnitudinis spe amissâ nouæ
initium à sua fecit. & scientiarum or-
bem vniuersum, tanquam altera natu-
ra, animo atq. intellectu complexus
ostendit, quid in summo ingenio sum-
ma posset industria. Et tamen hic tan-
tus vir tot eximias animi dotes, tam in-
comparabilem doctrinam, dum viue-
ret, ambitionis fugâ & secessu tegebat,
vt mirabile esset in tanta temporum
* 3 luce

luce hominem esse qui tam multa sciret, & tamen nesciretur. Ingenij quidem sui monimenta quàm paucissima, dum viueret, nec nisi sub exitum vitæ in lucem prodire passus est. Magna eorum pars, quæ quidem ciuiliū bellorum incendium effugere potuit, post eius obitum publicata. Quæ omnia maiorum ipsius claritudini par ingenium, & supra hoc seculum doctrinam omnibus seculis loquentur. Sed non hic locus describendi eius laudes, quas circumscribere est tam parcè transcurrere, quarumque famam, dum doctrina erit, tuebuntur semper doctissimi libri. Quò magis adnitendum esse existimo omnibus, quorum interest vacare Musis, vt nihil eorum lateat, quæ ille tantquam profutura posteris scripsit. Itaque quum inter cetera, quæ quantus ille vir in omni eloquentiæ genere fuerit, ostendunt, exstaret oratio in Audecti filioli luctu habita, qua infantis eius interce-

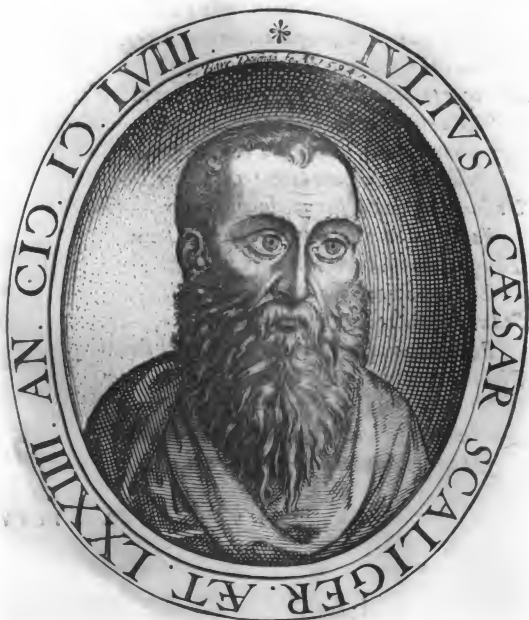
terceptam inter prima cunabula¹⁴ indolem facundissimè deplorat, eam iam pridem, tametsi olim typis excusam, cum non amplius inter manus hominum versari dolerem, iteratâ editione publici iuris facere, pretium putavi, ne & ipsa simili cum ceteris plerisque naufragio interiret. Sed exspectanda fuit occasio, vt comitator prodiret elegantissimus hic libellus. Itaque cum alia eiusdem opuscula rariora addere decrevissem, neque argumenti genere conuenirent, deprehendi tandem Iosephum Scaligerum virum incomparabilem, cuius ingenio paternarum auitarumque virtutum splendor multo factus est admirabilior, cum post grauioris operæ studia etiam hoc sese cum maioribus suis tum posteritati debere existimaret, vt huic illos, quales fuissent, breuiter indicaret, ne aut ignoti essent, aut aliter, quàm debeant, noti, eâ de re epistolam ad Patrem contexuisse. Visa igitur
* 4 fuit

fuit perbella occasio vt eam vni scriptam communicaret omnibus, quæ ad omnes pertineret, præmittique pateretur Orationi huic, tum ob argumenti similitudinem, tum ad retundendos eos, qui alieni nominis obtrectatione famam verius aucupantur, quam gloriam, quorum hoc seculum nimis ferax. Ad didimus & alia Iulij Scaligeri Poemata, quæ ad hanc rem spectare videbantur. Quæ omnia & erudito lectori grata fore scio, & posteritati accepta, cuius curam vir ille tot laboribus & curis suis meruit. Fauebis & ipse, quod confido, huic muneri, vir Amplissime, vel familiæ causâ, quæ tam altè cecidit, vt ad summa confurgeret, vel illorum, qui in eam tantum luminis intulerunt, vel literarum, quas in tâtum promouerunt. Nam & virtutes eorum verè amas & æstimas, quia capis, & literarum curam etiam in grauissimis occupationibus nunquam dimittis. Itaque reliquis benefactis

nefactis tuis, quæ in nos congeffisti, hic
titulus accedat in numerum, vt de mu-
nufculi ipfius dignitate & expertæ to-
ties mihi benignitatis exemplis ortam
fiduciam profequatur constantia fa-
uentiæ atque humanitatis tuæ. Vale.
Lugduni Batauorum x. Kalend. Sext.
CIC. IC. XCIV.

SERIES

INGENIVM cui Dīs, & mens contermina calo,
 Cuncta vnus, cunctos qui super vnus eras,
 Musarum pater, & dextra par fulmine Marti,
 Dum pariter tractas singula mente pari;

Quem

*Quem rerum omnigenas Natura exquiri cives
Non docuit, de quo docta sed ipsa suas:
Æmule Naturæ, meta & spes ultima rerum;
Dicere quem totum Fama nec ipsa potest.
Qui mundum implesti, imple animo mea verba, teneri
Humanâ modo mens si tua mente potest.
Sed neque te mens nostra capit; vestrasque tacere
Nulla valet laudes lingua, vel exprimere;
Ipse tuos nisi, quævis Nati intra pectora vivis
Post obitum, aspiras in mea vota Deos.
Ut Fama momenta, tuo quæ lumine maior
Facta volat, possit lingua ve mensve sequi,
Dia quæ inaccessæ excipiant incendia mentis,
Et lucem à tanto concipiant animo.
Sed non mortales hebetantia fulgura visus,
Non aciem ingenij hanc lumina nostra ferunt.
Nec fas sit mihi plura, sed hoc sit fas mihi solum
Dicere; te, nisi tu, dicere nemo potest.
Quid mirum? Natura loqui nam destitit ipsa,
Illa tuo postquam destitit ore loqui.*

IANVS DOVSA FILIVS.

VII-1

IOSEPHVS
SCALIGER
IVL. CÆS. F.

NOBILISSIMO
IANO DOVSÆ,
DOMINO A NORDWIC,
*Supremi Hollandia Consi-
storij Senatori:*

HAGAM COMITATENSEM.

VM a Francisco Sansouino luculentum opus de illustribus Italiae familiis editum esse audiuissem, eiusque videndi maximo desiderio arderem: effectum est amicorum opera, ut eius libri, qui vnicus in his regionibus extabat, copia ad paucos dies mihi facta fuerit: intra quas angustias quanuis raptim cum scriptorem percurrimus: tamen per eas nobis licuit non solum fructum aliquem ex eius lectione colligere, sed etiam de auctore, eiusque opere certo iudicare. Nam quin ei ex accuratissima tot illustrium originum inuestigatione maxima tam ab ipsis illustribus gentibus gratia, quam a posteritate laus debeat, negari non potest. Quod autem ubi ad vetustissimam Scali-
A geram

geram gentem, Regum & Principum progenitricem deuenit, non solum strictim & ieiune, sed etiam maligne de ea loquitur, non possum facere, quin quantum eius diligentiae tribuebam, tantum candori detrahā. Historicus enim clarorum virorum facta moresque posteris tradit, sine gratia, ambitione, & inuidia, bonae tantum conscientiae precio ductus: ut si de veritate detrahar, necesse sit, hoc aut ignorantiae recti negligentiaeque adscribere, aut inuidiae. Sed ignorantia aut negligentia in eo locum non habent, qui in quibusdam propior adulatori nimio diligentior fuerit, in aliis etiam nimium quantum curiosus. Habet praeterea, ut excusari non possit, domesticos testes, per quos illi veraciori esse licuisset, & ridiculo ac contumelioso postremi nebulonis Villanij testimonio abstinere. Atque ut alios, qui olim praecclare de nostra gente & senserunt, & scripserunt, omittam, vernaculus scriptor Torellius Saraina iuriscōsultus tres libros de principibus Scaligeris & eorum gestis sermone patrio conscriptos reliquit: qui liber ante hos quinquaginta duos annos Veronae editus est. Cum ergo hoc non sit negligentia, est ergo succus loliginis & *καρχήδα*. Neque vero hic ictus est temerarius. ex destinato venit. Iandudum sentimus nos ab hostibus nominis nostri oppugnari. Sed videamus, quid maleuolentia lucrata sit ex hoc perfunctorio & obtrectationi proximo stilo. Nempe commemoratam a Sansouino clarissimi nostri generis gloriam lector praeteriisset, nunc praeteritae a Sansouino omnes causam requi-

runt.

runt. Miseram vero nobilitatem, quæ in alienum suffragium venit, & quam non natalibus & maiorum nostrorum virtuti, sed scriptorum libidini debemus. Ad precatorem, quæso, abeamus, qui nobis precariam generis vetustatem ab istis historicis impetraret, quos nisi placatos habeamus, metuendum nobis est, ne non solum obscuri, sed ne bonis quidem prognati censeamur. Dantes Poeta illustrissimum Christianissimorum Regum Franciæ genus a laniis Parisiensibus deducit, vtrique tam vere, quam ille tenebrio nostrum a scalarum fabro: quas mirum, ni auctor generis in suspendium eorum parabat, quos vaticinabatur illustri nobilitati suæ obtrectaturos. Paulus Iouius, me puero, in aula Henrici secundi obscurissimo cuiq. claritatem generis mercede pollicebatur, maledicentiæ vlturus, qui eius nundinationi aduersaretur: quod quidem expertus est Annas Mommorantius Comes stabuli Franciæ traductus a venali historico nō aliam ob rem, quam quod nescio quid impudenter petens, repulsam tulisset. Sed Iouius vltus est priuatum odium. Sanfouino vnde ille liuor, & ærugo, non video. Dei bonitate, & maiorum meorum virtute, generi nostro semper suus constabit splendor, qui si nullus a natalibus esset, a patre meo, a me, ab alio incipere posset, cum vnusquisque sit auctor nobilitatis suæ, quoties ad priscorum heroum virtutes sese componens existimat eos maiores suos esse, nec ex quibus genitus, sed quem se ipse genuerit, & formauerit, respicit: & vnusquisque cauere potest, ne in malum deprauetur,

A 2

cum

cum interdum euitare non possit, ne sua nobilitas in plebitatem degeneret: quod parum abest, quin hodie in nobis locum habeat, ex illa tam numerosa nobilitate ad paucos redactis. *Ad. S. inuestigat. 7. vel. 1. inuestigat. Region.* Quia igitur me rebus humanis exempto, nemo futurus est, qui memoriam gentis nostræ, aduersus hoc sæculum veritati & virtutibus tam infestum tueri possit, grassanti inuidiæ obuiam ire decreui, & generi nostro ab vltima vsque origine ad auum meum deducto, patris mei vitam subiicere: qui vt primus in gentem nostram literas intulit, ita dignus est, vt literis, de quibus tam bene meruit, memoria eius conseruetur: quam quidem ab obliuione vindicare, non ambitio est, sed fiducia veritatis. Quo minus difficile erit mihi apud æqua iudicia obtinere, ne aut putidus, aut molestus esse videar, si in patris mei vita explicanda, cum eius quædam memorauero, ideo laudare videar, quia illa laudanda. Non dubitavi autem, nobilissime Douza, quin tibi priuatim rem gratam facturus essem, si cuius scripta amas, eius vitam tibi describerem, quantum quidem meminisse possum eorum, quæ aut ipse vidi, aut ab ipso, aut ab eius æqualibus, qui eum in Liguribus Taurinis militantem viderunt & nouerunt, accepi. Multa hæcenus latent me, quæ ignoro: multa excidere, quæ sciui: vt possim agnoscere morbum memoriæ meæ, quæ mihi in hac ætate aurem vellit, & me monet quotidie mori. Quanquam vero ex quo tempore transcriptus es in hanc coloniam, tanti tibi est rei publicæ vacare, vt necessario
animum

animum tuum circumscribas a melioribus studiis :
 tamen tibi iniquus sim , si publicas occupationes
 tuas neglectum literarum interpreter, quali bellum
 aut odiu his humanioribus indixeris. Hoc non tibi,
 sed illis obiiciendum est, quibus domus sua diuer-
 sorium otij est : cum tua tibi sit a publicis curis ad
 honesta studia receptus. Neque vero ignoro, quo-
 cunque tempore conueniaris, parum tibi a re publi-
 ca vacare. Sed si cum tot concurrentibus curis paria
 fecisti, & tanti facis hanc epistolam, vt totam velis
 perlegere, puta te nondum labore defunctum, sed
 laborem tantum mutasse:quem tibi non indicarem,
 nisi e dignitate gentis Scaligeræ esse existimarem,
 tibi doctissimo patris mei vitam, nobilissimo nobi-
 litatem eius non ignorari: de qua tametsi nemo pau-
 lo doctior dubitare, nemo probior non fateri debet:
 tamen omni nobilitati hoc, vt ita dicam, vitium in-
 teruenit, quod ea sine opinione hominum sola sese
 tueri non potest. Nam nobilem ignorari, est inter
 ignobiles censeri. adeo vt non minus referat nobi-
 lem haberi, quam esse: & nihil intersit, diuitiæ te
 nobilem acceperint, an fecerint: cum factio atque
 opes vetustam originem in nobilitate continuent,
 nouam in nobilitatem admittant. Quod si hæc ad-
 minicula defecerint, vel ex principe, nobilis mino-
 rum gentium, vel ex nobili plebs fies. Non vacat
 adducere huc tum quos prisca historia memoriæ
 prodidit, tum quos maiorum aut nostra ætas tulit,
 imo quos ipsi vidimus, oriundos felicibus, infelices
 vero aut nuper natos, aut factos: quorum generis fa-

stigium idem casus, qui & domorum, decusserit. Non adferam tot illustrium familiarum non tantum ipsis, sed & stantibus quoq. lamentabiles euer-
siones. Abunde fidem fecerit fortuna Scaligeræ domus, quæ vt maiestatem generis apud mentes hominum perpetuare poterat imperio suo retinendo, ita amittendo, splendorem, quem continuare non potuit, obscurauit. Itaque cum videam quasdam familias, historicorum magis factione, quam merito natalium suorum, priscarum profapiarum illustrem gloriam æquasse: nobis metuendum non erat, ne stante fortuna imperij nostri, deessent, qui tam illustris, tam vetustæ gentis memoriam saltem conseruarent. Sed versis fatis in contraria, vix est, vt homines non sibi persuaferint, quia nullum est Scaligerorum imperium, propterea nullos extare Scaligeros. Imo multi sunt, qui non solum ipsi credere, sed & nobis persuadere, si ita insanimus, parati sunt: cum tamen hodieque multæ familiæ Scaligeræ stirpis extent tum in Bauaria, & reliquo Norico, tum in Dalmatia, & Karnia. Quare qui defecisse vniuersum genus Scaligerorum clamant, & scriptis palam restantur, næ ipsi sui nominis & pudoris decoctores sunt, qui in eorum gratiam, quibus adulantur, tot illustrium familiarum odium mereri, quam verum dicere malunt. Ad hanc hominum inuidiam accessit quoque temporis iniuria: quia, vt etiam Torellius Saraina testatur, perpauca relictæ sunt nostri generis monimenta: puto, quod hostes nominis Scaligeri omnia, quæcunque nancisci potuerunt, gentis argu-
menta

menta, aboleuerint, dum imperij Veronensis fato Scaligeræ stirpis memoriam finiunt. Ea vero pauca Chronica, quibus se adiutum scribit idem Saraina, adeo mendosa erant, & inter se pugnantia, vt in multis coniectura illi opus fuerit, quod tamen ipse non monuisset, tamen res ipsa palam loquitur. Vt in genere non minor illi a nobis habenda sit gratia, quod memoriam maiorum nostrorum, quantum in illo fuit, diligentia sua conseruarit, quam venia danda, quod meliorum Chronicorum fide destitutus, in tam periculosa nauigatione cursum tenere non potuit, & a vero aberrauit. Castigandus tamen, quod metu, an adulatione quædam tacet, quædam adiicit: vt cum Wilelmum Grossum non ex Elisabertha Bauara, sed ex concubina natum scribit, aduersus & receptam antiquitus apud maiores nostros & in Bauaria opinionem, & adeo cōtra veritatem ipsam, & Pauli Æmilij sententiam. Sed hoc additum fabulæ, ne illustrissima Ducum Bauarorum gens vllum ius cognatitium haberet Scaligeros in veterem imperij Veronensis possessionem restituendi. Hinc illæ lacrimæ. Non ferendus etiam, quod in non paucis pueriliter hallucinatur. Vt cum, verbi gratia, Cæsaris Ludouici Bauari vitam ad annum vsque c. l. ccc. l. ix. extendit: cum constet ipsum Ludouicum anno c. l. ccc. xlviij, mense Octobri, veneno a vidua Alberti Austriaci propinato, obiisse. Nisi Sarainæ idem condonandum, quod doctissimo Gaspari Peucero, qui scribit mortuo Galeazzio, Alexandriam, & Papiam a Cane Signorio occupatas

tas fuisse, easque successori Galeazzij restitutas, Cane Signorio in gratiam recepto: qui est manifestus ~~du-~~
~~xponit~~ viginti septem aut amplius annorum. Nam Canis Signorius obiit anno C L O. C C C. L X X V. Galeazzius autem ille anno C L O. C C C C. I I. Sed & non abluunt ab hac absurditate ea, quæ in Epitaphio Bailardini Nogarolæ incisa sunt in Ecclesia Ciani Castelli, in territorio Veronensi, ditionis Nogarolarum illis olim a Scaligeris concessæ. Manifestum enim est epitaphium multis annis post obitum Bailardini conditum fuisse. Imo alij de hoc Bailardino scribunt, cum nomine Alberti & Canis Scaligerorum legatum ad Henricum Cæsarem fuisse, anno C L O. C C C. X X X V. cum Henricus obierit, anno C L O. C C C. X I I I. Tamen Saraina monumen-
tis veteribus destitutus veniam in multis meret. Quod enim multa principum Veronensium præclara facta omiserit, non hominis, sed tēporis culpa est. vt cum tacet, Imperatorem Rupertum cum exercitu Canis Signorij congressum infelicitè in agro Brixiano ad lacum Benacum, turpi fuga sese recepisse. Sed & quid meruit, cum Mastini tertij exitum desperationi similem facit? idem sane quod alij, in quibus Sansouinus, qui eum imperio excidisse dicunt. nisi quarundam ciuitatum amissionem iimperij exitium vocant. Igitur iniuria temporis, maleuolentia hostium, imperitia scriptorum, eos cuniculos in generis nostri memoria egerunt, vt de totius nominis Scaligeri ruina metuendum esset, nisi præsto fuisset eloquentissimus vir, & antiquarum originum vindex Paulus

lus Æmilius Veronensis, qui nactus in Norico acta & annales prosapiæ nostræ vetustissimos, pingui stilo, ut ipse ait, conceptos, edolauit eos, & Latine loqui docuit. Ex eo libro parens meus ea excerptis, quæ ad nostri generis claritatem præcipue pertinere visa sunt. Cætera per otium describere non licuit. Quod utinam fecisset, & nobis edendi laborem reliquisset. Postquam igitur Paulus Æmilius multa de splendore & vetustate gentis Scaligeræ disceruit, deducta generis serie ad Alanum Scaligerum, Carniolæ, & Tirolij, atque montanorum Feltriæ, totiusque reliqui tractus in alpini principem: docet, quomodo Attila Hunnorum Rex in Italiam per Carniolæ montes irrumpens ab Alano armis depulsus, & in partes Altini summotus est. Quo tempore accolæ Venetici sinus ingruentem tempestatem prospicientes, relictis oræ maritimæ auitis sedibus, in proximas insulas Adrianorum stagnorum sese receperunt. Id fuit initium magnificæ ciuitatis Venetiarum, quæ male gratiam posteritati Alani retulit, quam a multis iam annis capite, & fortunis oppugnat. Quemadmodum vicinia maris Venetis, ita vallis Polyzela, siue Pulicella, & Anania perfugium Veronensibus fuerunt, cum Attila non solum agrum Veronensem ad vastitatem depopulatus esset, sed & ipsam Veronam funditus euertisset. Qua clade ita perfugarum ciuium animi deiecti sunt, ut patriam iacentem flere potius, quam de ea excitanda cogitare parati essent: donec Alanus eos ex vallibus, in quas perfugerant, conuocatos ad meliorem spem

B   crexit,

erexit, & repetendæ patriæ simul, atque instaurandæ auctor fuit. Quod cum bene celsisset, eo nomine omnium Veronensium suffragiis princeps renunciatus est. Ita duæ nobilissimæ vrbes, Venetiæ & Verona vni Alano Scaligero debent, altera quidem, quod nata, altera autem, quod renata est. Quod autem pater meus in oratione funebri Theodorico attribuit, quod de Alano dicendum erat, humanitus *καταμνησκώ*; peccatum est. Alani ex Theodoro Theodericus nepos iis rebus gestis fuit, eaque virtutis gloria, vt hodie vernaculis Germanorum carminibus & prouerbiis celebris sit. Quem Veronensem ideo vocant, quod præcipuam sedem in ea vrbe, cuius instaurandæ auus Alanus auctor fuerat, elegeret. Sed ante omnia Veronensis agri loca Sirmionem peninsulam amauit, quam etiam regio palatio, cuius hodieque extant vestigia, exornauit. Ab hoc Theoderico propagati sunt ij, qui vallem Polyzeliam, siue Pulicellam, Sirmionem, & alios tractus agri Veronensis aliquot sæculis ante imperij Veronensis incunabula possederunt. Nam & Torellius ipse fatetur, Veronæ potentissimam opulētissimamque antiquitus gentem Scaligeram fuisse. Quin & hodie in agro Veronensi pagus Scaligerorum nomen retinet, quod vtique ante sexcentos annos habet. Præcipue autem idem Torellius scribit antiquissimum Scaligerorum patrimoniū fuisse, Sirmionem, & vallem Pulicellam iam ante annum Christi millesimum: vt non solum vappa ille, qui Mastinum secundum generis auctorem & scalarum fabrum, hoc

hoc est Scalarium, non Scalanum, facit, ridiculus sit, sed etiam omnes, qui in odium tam claræ stirpis illum testem adducunt, & malunt ludibrium debere, quam tacere. Theoderici posteritas tum in agro Veronensi & ipsa vrbe radices egit, tum in Bauariam, Illyrium, Dalmatiam, & Pannoniâ late diffusa est. Nam progenitus Alani posteris Quiricius Sealiger Salonarum in Dalmatia fuit Dynastes: cui cum filius Mundus in imperio successisset, Gotti ea tempestate, excusso Hunnorum, quibus diu vestigales fuerant, iugo, & multis deinceps victoriis feroces, vicinas vrbes bello lacerare cæperunt. quibus Salonas obsidentibus Mauricius Mundi filius prælio temere cum illis commissio, interfectus est. Pater Mundus euocato ex proximis præsidiis Alarico nepote suo ex Abellia minima filiarum, & Antenore Scaligero gentili suo, Gottom magna clade prostravit, urbemque Salonas obsidione liberauit. In Bauaria autem Alani posteritas longe lateque creuit. Nam in ea Nicolaus Scaliger cognomento Fortis Agnere? Zelij Poloniae Ducis, aut principis, sorore & Olao genitus, Desiderij Longobardorum Regis exercitum ad Adriam fudit. Huius filius Albertus (alii dicunt nepotem ex Benedicto maiore) varia fortuna cû Taxilione Boariae, siue Bauariae Regulo tantisper cõfluxit, donec Carolus Magnus Taxilione deuicto, Albertum præmiis virtutis donauit, adiecto ditioni eius Bulzano: multisq. præterea donis & priuilegiis affecit, quæ nepotibus Alberti per Berægarium Italiae tyrannum adempta Otho Cæsar primus Eme-

ro Scaligero cum cumulo restituit, data ei in matrimonio siue filia, siue propinqua Emetilde. Qua mortua Emerus ex Balda Petri Hungariæ Regis sorore Trebellium: hic ex Zolomeri Dalmatarum Regis filia Casimirum: Casimirus Anfaldum, & Othonem: Othone mature rebus humanis exempto, Anfaldus Christophorum, Clementem, Georgium, Marmum genuit. Christophori filius Anfaldus Nicolaum Fortem secundum; hic ex Iohanna Sueua Friderici Cæsaris Barbarussæ propinqua Albericum suscepit. de cuius fortitudine mira scribit Paulus Æmilius. Alberto autem alij progenitum Erbonem primum scribunt; & Hardwicum comitem a Burkhaussen. Certissimum enim est, Comites a Burkhaussen ex Trebellij posteritate esse. Erbo in venatu a bisonte interfectus fuit. Hardwico nati sunt Erbo secundus Burggravius Ratisponensis, & Carriounum, siue Carriniorum Dynasta, præfectus prætorio Boiariæ, princeps maximæ auctoritatis, fortitudinis, & prudentiæ: item Boto posthumus cognomine Fortis: de quibus extat luculentum Elogium apud Abbatem Vspergensem. Erbonis filius Sichardus primus ex Sophia Henrici ducis Charriniani vidua Burchardum Regulum Burkhaussen, Sighardum secundum, Henricum primum: Henricus primus ex vxore Itha Henricū secundum, Gebhardum primum habuit. Henrici secundi filij fuerunt Henricus tertius, Gebhardus secundus. Gebhardi primi filius Gebhardus tertius, Comes siue Regulus Burkhaussen, & Machlandiæ: vxor Sophia. Henricus & Gebhar-

Gebhardus Gebhardi tertij patruclis in agrum Veronensem ad gentiles suos sese contulerunt. Atque adeo ex hac Burckhaussensium familia Æmilius, & Wolfgangus Scaligeros principes Veronenses deducunt. Qui enim familiam ducebant in Veronensibus Scaligeris, ij Comites Scalenburgi vocabantur. Iidem autem antiquitus Comites Scalenburgi, qui & Burkhaussen, fuerunt: & Mastinus primus Comes a Scalenburgo dictus fuit. Hinc etiam Comites de Lika, ex quibus prognati sunt Philippus & Bartholomæus Scaligeri, qui pulsum regno a Tartaris Regem Hungariæ Belam virtute sua in integrum restituerunt: ac propterea a Rege Bela Castro Zkrad in Croatia, regione Hun in Hungaria donati sunt, ac insuper Commilitones Regis vocati, qui sunt tanquam Palatini Regni. Addita præterea a Rege veteribus insignibus Scaligerorum parerga, Cornua ceruina, signacula Solis, & Lunæ: quemadmodum Carolus Magnus parerga insignibus priscis Scaligeræ gentis adiecit Alberto Nicolai Fortis primi filio, ob rem in Taxilione fortiter gestam. Ea parerga etiam ætate sua extitisse Veronæ scribit Paulus Æmilius, quæcunque illa fuerint. Nam in genere prisca omnium familiarum Scaligeræ stirpis insignia sunt aut Scala singularis, aut Canes vtrinque Scalæ innitentes. qualia insignia præferunt hodie Comites de Scala in Bauaria: in quibus adhuc, vt puto, viuit Ioannes Warmundus illustribus Comitibus a Burkhaussen antiquitus oriundus. Eadem insignia hodie extant in arcibus regionis Hun in Hungaria, vbi fuit

sedes præcipua illustrissimæ gentis Hunniadum ex posteris Philippi & Bartholomæi Scaligerorum de Lika: ex quibus Iohannes Hunniades, eiusque filius Matthias cognomine Coruinus alter Hungariæ fuit tutamen, alter etiam Rex, imo Rex Regum illius æui summus: quod nemo negauerit. Neque alia insignia fuerunt Regum Bosniæ, quorum vltimum & septimum Stephanum dolo Mahometes secundus circumuentum viuum excoriauit, imposito nouo rege Isacio, homine plebeio. Sed inclitus Matthias Coruinus regnum gētilium suorum auitum a Baiazethe Mahometis filio virtute belli extorsit. Denique principum Veronensium progenitores eadem habuerunt insignia: donec in eam familiam Alboinus & Canis Magnus Aquilam imperij cum Scala primum ab Henrico septimo, deinde a Ludouico Bauaro acceptam nobis reliquerunt. Insignia enim, quæ ego, & maiores mei ab ipso vsque Cane Magno accepimus, sunt eadem plane, quæ Imperij, vno excepto, quod Scala cum quinque gradibus, inferne, quam superne, latior, alitis pedibus subiecta est. Spatium enim aureum, Aquila biceps nigra, Scala rubra. Cuius Aquilæ & Canis Scaligeri cum meminerit Dantes, Velutellus, qui Commentarium in illum poëtam scripsit, ridicula blaterat de Scala cærulea, & campo nescio quo. Non enim memini. Nam semper Scala nostræ gentis tam in Hungaria, quam in Norico, Bauaria, agro Veronensi, in ipsa vrbe Verona, rubra fuit, & canes rubri: spatium aureum. Quicunque igitur hodie Scalam cum Canibus

nibus præferunt, scito eos non a Principibus Veronensibus, sed Principes Veronenses ab illis oriundos. Qui autem imperij Aquilam cum Scala rubra gerat hodie, nemo superest præter me, postquam summo Iudici ita placuit, propter maiorum meorum commeritam culpam, quam in me etiam persequitur. quanquam, quod in magna eius misericordiae parte deputo, noluit me fratricidis prognatum esse: quorum posteritas Antonius Canis Signorij filius, & Silius eiusdē ex Antonio nepos Aquilam imperij cum Scala rubra gestarunt. Porro historici variant in nostro cognomine, a quibus nullo delectu dicimur Scaligeri, Scaliferi, Scalæ, Scalani, Scaliski, Scalikij. Nam & Otho secundus Comes Scalæ memoratur, qui monasterium monialium in Erla, haud procul Laureaco extruxit, anno cId. cc. lxxxv. Commemoratur præterea Comes Scalæ & Beilstein Conradus ab Octocaro Marchione Stiriae, in privilegiis S. Lamberti in Stiria, quod cœnobium constructum fuit anno cId. c. lxx. Quin Bernardinus Scardeonius nos vocat Scalas, & Mastinum Scalam dicit, loquens de Mastino tertio. Multos commemorat Scaligeros Æmilius, antequam ad Mastinum primum Comitem Scalenburgi deveniat, patrem Mastini secundi, qui primus Dictator populi Veronensis perpetuus creatus est, quem & auctorem nobilitatis Scaligeræ, & Sclarum antea fabrum impudentissime nugantur hostes virtutis maiorum nostrorum, quam cum insectantur, ipsam quoque virtutem insectantur. Eccelinus Romanus iniusta domi-

dominatione Veronam iam tricesimum tertium annum premens, postquam inhumanis & atrocibus factis suis omnium mortalium odium meruisset, potentiam Scaligerorū suspectam habere cæpit. Quare Bonifatium ac Fridericū Scaligeros fratres, viros antiqua nobilitate, & summis opibus, vt scribit Saraina, coniurationis insimulatos cū aliis vrbis proceribus exquisitis suppliciis excruciatos necauit. Quod cum scribit Saraina, non téperat sibi, quin hūc atrocem casum miserans obiter de vetustate, potentia, opibus, dignitate, & gratia Scaligerorum Veronensium magnifice prædicet: quos & tunc, & ducentis ante tyrannidem Eccelini annis primas in vrbe obtinuisse scribit. Eant ergo Sclarij fabri, & alieni imperij infessoribus caudam iactent. Sed quid non potest historicorum factio? Saraina de Eccelino loquens nouum hominem vocat, gregario milite Teutone ortum, qui ex minutissima arce, quam in agro Taruisiano possederat, ad hoc regium culmen progressus fecisset. Aut igitur ipse, aut Sansouinus, qui eius originem vetustissimam & nobilissimam prodit, parum cauisse videntur. Si Eccelinus hominum odium, fraterculus Gigantum, cum historico libuit, omnes illustres familias nobilitate prouocat, non mirum, si nos ex iustissimo sceptro, & antiquissimo folio ad fabriles officinas, tanquam ad metalla damnat. Quin Saraina in Eccelino & eius fratre Alberico incepisse & desuisse nobilitatem eorum dicit, aliter ac scribit Sansouinus. Mortuo igitur Eccelino, Mastinus Mastini Comitis Scalenburgi filius, cuius

cius Veronensis, primum Prætor, deinde interiecto biennio, Dictator creatur perpetuus, cuius imperium, ut & totius posteritatis, moderatissimum, & iustissimum fuit. Quominus audiendus erit Gaspar Peucer, vir doctissimus, qui sub Rodolpho Imperatore Scaligeros iniustos Veronæ inessores fuisse scribit, perinde ac Malatestas Arimini, Carrarios Patavij. Cuius sententiæ eum pœniteret, si sciret Alberto Mastini secundi fratri imperium Veronense ultro a populo delatum fuisse, ut cõstat ex Plebiscito Veronensi. Quid vocat iure imperare, nisi populo volenti & cogenti, imperare? Ecquod iustius imperium fuit, quam Alberti primi, Alboini, Canis Magni, Mastini tertij, imo & Canis Signorij Fratricidæ? cuius si virtutes, ut fratricidium excipias, considerentur, nullus eorum temporum princeps iustitia eum & moderatione, prudentia, & virtute bellica non dicam vicit, sed ne æquavit quidem. Mastino principe iustissimo inimicorum factione interfecto, suffectus in eius locum frater Albertus primus summa cum laude iustitiæ & belli gloria Veronæ imperavit. Huius filij, Bartholomæus quidem Constantiam filiam Principis Antiochiæ, Ducis Apuliæ, & hac mortua, Honestam filiam Comitis Sabaudia uxorem duxit. Sine liberis decessit: Alboinus autẽ ex Catharina Massæi Vicecomitis Mediolanensis filia Albertum secundum, Mastinum tertium genuit. Ex posteriore vero uxore Gilberti Corregiani Comitis filia nullos liberos suscepit. Cani quoque Magno ex Iohanna Antiochiæ Ducis filia, Constantiæ, quæ

C

Bartho-

Bartholomæo nups erat, sorore, nulli liberi fuerunt. Constantiam filiarum Alberti maiorē vxorem duxit Obizzo secundus Estensis Marchio Ferrariæ, mortua priore vxore Iacoba de Fiesco. minor Catharina nupsit Nicolao de Fuggiano, vel Foliano, Regij Lepidi Regulo, & postea, eo de viuis sublato, Comiti Bailardino Nogarolæ. Mortuo Alberto successit in imperiū maximus natu Bartholomæus, qui nō multo post initum imperiū decessit. Huic succedens Alboinus frater, adscito in societate imperij Cane Magno, Vicarius imperij ab Henrico vii. declaratus est, procurante legato eorū Comite Bailardino Nogarola, Alboini affine. Adiectū beneficio, vt Dynastia Veronensis esset hereditaria, & Principum Veronensium posteritas Aquilam imperij in quadrante scuti præferrent. Sed Canis Magnus, cum eidem a Cæsare Ludouico Bauaro idem priuilegium confirmatum esset, totum scutum Aquila occupauit, subiecta Alitis pedibus Scala: quæ insignia ab eo per posteros Dynastarum Veronensium ad patrem meum perpetuata & a Maximiliano Cæsare tertium confirmata in me resederunt vnico eius lineæ superstite. Alboino iustissimo & optimo principe vita functo, Canis Magnus filium fratris maiorem natu Albertum secundum sibi socium imperij recte populo adiunxit. Quæ res non solum Veronensibus gratissima fuit, propter memoriam Alboini patris, sed summam æquitatis & moderationis opinionem Cani conciliauit. Et sane Canis talis fuit, qualem decebat esse eum, cui Magno appellari contigit, tam propter iustitiæ

sticiæ, quam gestarum rerum gloriam. quod e Sarai-
na cognoscere licet. Anno trigesimoseptimo ætatis
sine liberis decessit, vir cum summis præsci sæculi
Heroibus comparandus; cuius vitæ biennium tan-
tum defuisse ad totius Longobardiæ regnum conse-
quendum scribit Paulus Iouius. Nomen illi fuerat
Francisco, a sacro lauacro, Cani a gentilitate, Magno
a merito rerum gestarum. Neque enim Canis ab
illo latrâti animali dictus est, vt recte monet Iouius,
sed quod lingua Windorum, vnde principes Ve-
ronenses oriundos vult, Cahau idem est, quod lin-
gua Seruiana Cral, id est rex, aut princeps. Nam in
gente nostra multi fuerunt Canes, Mastini, Visulphi,
Guelphi. Cani patruo succedens Albertus secundus
Alboini filius, more maiorum, fratrem suum natu-
minorem Mastinum tertium in societatem imperij
adhibuit. Mastinus ex priorē vxore Thaddea Pa-
tauuij Domina Iacobi Patauini Dynastæ filia liberos
habuit Bartholomæum Canem ab asperitate mo-
rum Rabidum, Canem Signorium, ob fratricidia
Facinus vocatum, Paulum Alboinū, Viridem, Alta-
lunam. Ex posteriore vxore Margareta a Sirzenoffen
suscepit Beatricem ob formæ & morum præstan-
tiam Reginam cognominatam. Omnes historici
Beatricis matrem Thaddeam Patauinam ponunt,
sed Paulus Æmilius Margaretā a Sirzenoffen nomi-
nat, quam, Thaddea mortua, vxorem duxerit Masti-
nus. Bartholomæo Cani pene puero nupsit Elisabe-
tha Cæsaris Ludouici Bauari filia, ex Margareta Hol-
landiæ Comite. Nam Ludouicus Cæsar ex priorē

coniuge Beatrice Polonica suscepit Stephanum cognomento fibulatum Comitem Landshut, & Ludouicum Marchionem Brandenburgensem : ex posteriore coniuge Margaretha Hollandiæ & Hannoniæ Comite habuit Wilclmum cognomine Insanum, Albertum Comitem Hollandiæ & Straubingen, Ludouicum Romanum, siue Romulum Comitem Tirolij, Othonem Marchionem Brandenburgensem, Agnetem, quæ dicata est monasterio, Elisabetham, quæ primum Bartholomæo Cani Scaligero, deinde eo interfecto, Comiti Wirtenbergenfi nupsit. Sed & tunc mutua affinitate firmitus vinculum sanguinem Bauarum Scaligero coniunxit. Nam eodem tempore Cæsar Bauarus filiam suam Elisabetham Bartholomæo Cani Mastini filio : Mastinus vero sororem suam Altalunam Ludouico Romulo Cæsaris filio desponsarunt. Cani Signorio Facinori nupsit Agnes Ducis Dyrrachini filia. alij dicunt filiam Comitis de Artois. Ego puto duas duxisse, hancque posteriorem vxorem fuisse. Paulus Alboinus vxorem duxerit, necne, non comperi. Viridem duxit Nicolaus primus Estensis, cognomine Claudus, Marchio Ferrariæ : Beatricem vero Barnabas Mediolani Vicecomes. Huius præstantissimæ Heroinæ lætissimas animi & corporis dotes, & numerosam prolem, & regias a filiabus affinitates satis restantur omnes, qui illorum temporum res descripserunt. Ecquænam heroina aut ex veteribus, aut ex recentioribus illi comparari possit? Imperauit Mastinus III annos XXII. Hic primus imperium au-

rum

tum imminuit amissis multis vrbibus, quæ Scaligerorum ditioni ab Alboino, Cane Magno, Alberto accesserant. Nam ineptum est, quod scribit Sansovinus, eum imperium amisisse. Primus etiam Principum Scaligerorum gentilitiæ iustitiæ gloriam inusitata maioribus suis perfidia contaminavit. Nam ut Brixia potiretur, Gibellinorum partes, quas maiores eius, etiam ipse, sequuti hactenus fuerant, per speciem auxilij in urbem intromittendi prodidit, & Gibellinos populares factionis suæ crudeliter trucidari passus est, persuasus versibus Euripidis ex Phœnissis, quos illi subinde inculcabat Iacobus Carrara socer, homo contaminatissimus, ut eius iuvenilem animum imperij cupiditate ardentem inflammaret. Ita imperium truncum, & quod amplius est, iam piaculo violatæ fidei obligatum filio Bartholomæo Cani Rabido reliquit. Hic ita, ut superius attigimus, a morositate cognominatus filium unicum ex Elisabetha Bayara Wilhelmu nomine, Grossum cognomine genuit. Nam Thebaldeus erat naturalis ex muliere nobili Veronensi. Qui Wilhelmum ex eadem concubina natum scribunt, sænum esse debent, cum eos & Æmilius & veritas ipsa satis confutent. Cane Rabido primum, deinde & Alboino fratribus interfectis, solus imperio potitus est Canis Signorius, Princeps maioribus non indignus, si fratricidia excipias. Nam artibus belli & pacis claruit. Cui successerunt ultimi, & iidem infelicissimi domini, Bartholomæus & Antonius naturales filij, primum quidem ambo simul, deinde solus Anto-

nus, interfecto, ne a patre degeneraret, fratre Bartholomæo. Cuius sceleris pœnas luit cinctus imperio a Galeazzo Mediolani Duce & Comite de Vertu. Hic fuit exitus imperij Veronensis. Cane Rabido interfecto Elisabetha vxor a conspectu fratricidæ sese & filiolum Wilhelmu amolita est, & in Bauariam confugit, & postea Comiti Wirtenbergenfi nupsit. Hic Grossus a mole corporis dictus, ex Bona Sterlinij Ducis filia tres liberos suscepit, Brunorum cognomine Bauarum, Antonium, Nicolaum cognomine Pium. Cum Nouellus Carrara Francisci filius, patre capto Galeazzo, in Bauariam venisset, inita cum Wilhelmo familiaritate, cæpit eum ad spem imperij Veronensis recuperandi erigere. Vtrique enim idem hostis communis erat Galeazzus, qui Veronam, & Patauium vi adeptus erat. Itaque anno dlo. cccc, qui erat quadragesimus secundus a Canis rabidi cæde, Wilhelmus cum Carrara Venetias profectus, & paulo post Venetam nobilitatem consecutus, ope & armis Venetorum ac Carraræ, sed præcipue Pandulfi Malatestæ, Veronam, quæ tum a modico Galeazzi præsidio tenebatur, introductus est vna cum Antonio & Brunoro filiis. Nam minimum natu Nicolaum ob teneram ætatem in Bauaria apud matrem reliquerat. Per portam itaque Aureliam Martij campi ingressus vii Eid. Aprilis, ac postea xiii Kal. Mai, Senatus populique suffragiis summo plausu Princeps renunciatus, & in solium paternum repositus est. Præsidium Mediolanensê casu hoc repente exterritum accepta fide
Verona

Verona excessit. Hæc Wilhelmi restitutio Venetis volentibus fuit, quod ipsis potentia Galeazzi formidabilis esset: & præterea multi ex nobilitate Veronensi odio Mediolanensium, & amore nominis Scaligeri, facile passi sunt legitimum dominum in sua recipi, & externum excludi. Hoc accidit anno cloc. cccc. 11, cum interea in expeditione Etrusca Galeazzus morbo extinguitur. Carrara obiectam sibi occasionem credens imperium suum proferendi (opibus enim Venetorum Patauium receperat) Galeazzi metu defunctus, Wilhelmu familiariate sibi coniunctissimum, quem ipse armis & consilio suo in imperium restituerat, veneno per emissarios sustulit: atque, ut securitati sceleris viam muniret, Antonium & Brunonem Wilhelmi filios biennium in arce veteri Patauina detinuit: quos inde Iacobinus Carrara in montem Celisium translatos laqueo strangulandos curauit. Huc usque historiam generis nostri ab Alano deduxit disertissimus Paulus Æmilius. Sed Onufrius Panuinius Veronensis Eremita Augustinianus, ut ipsemet olim mihi Romæ coram Mureto in Palatio montis Iordani testatus est, libros decem Annalium Veronensium conscripsit, quorum duo postremi Scaligerorum Principum actis dicati erant: & multa à Torellio ignorata sese tanquam fugitiua retraxisse, multa etiam ab illo peccata restituisse & rerum seriem ad Patrem usque meum continuasse mihi & Mureto affirmavit. Sed mors & hominem nobis & editionem operis intercepit. Wilhelmo sublato, Veneti, qui Carraræ antea insens erant, per causam

sam vlciscendæ cædis Wilelmi ciuis sui & in nobilitatem suam insiti, Carrara Patauij oblesso, & ad deditiōem compulso atque mox interfecto, non solum Carrarensum, sed etiam Scaligerorum imperium inuaserunt. Brunorus Bauarus Wilelmi Grossi filius ex Philippa Amedæi Sabaudi filia Iohannem procreauit. Huius filius Iohannes ex Helena Clofmeria Bauara, ex vxore sua Bauara de Lemingen suscepit Iohannem Ingolstadij Castellānum, cuius vxor fuit Maria Frigepanis: item Bernardum Scardingæ Castellānum. Huius filij Ludouicus & Christophorus ad vicum Ceresoliam in Liguribus Taurinis fortiter pugnantes interfecti sunt. Antonius Wilelmi filius Brunori frater vxorem non duxit. Nicolaus cognomento Pius minimus natorum Wilelmi Grossi ex Bartholomæa Austriaca veteris Lupoldi Ducis pronepti, Cæsaris Maximiliani propinqua, Benedictum, Bonifatium, Hieronymum, Titum, Franciscum suscepit. Francisci filius Marcus Rufinus a colore vultus cognominatus, tres filios genuit, quorum Mauritijs & Iulius cum patre & matre a Martolossâ sicario, iussu Venetorum, Mantuæ confossi sunt. Tertij, propter infantiam & oris elegantiam, miserrum est. Eum Corcyra insula relegatum diu vixisse aiunt. Martolossæ pacta merces latrocinij a Venetis soluta est. Cuius rei, præter infinitos, duo nobilissimi Aquitanix nostræ procures Goteфридus Caumontius & N. Golardus Brassaci dominus testes fuerunt. Hieronymus, Titus, & Franciscus Nicolai Pij filij ad Euripum Eubææ bello Turcico

Turcico fortiter pugnantes interfecti sunt. Bonifatio vxor fuit Magdalena imperatoris Constantini vltimi nepris, ex Theodoro Palæologo, & Iohanna Petri regis Siciliæ filia. Filij Michael & Camilla. Benedictus maximus natu filiorum Nicolai Pij ex Berenica Lodronia Comitissæ Paridis Magni Lodronij filia suscepit Titum, & Iulium Cæsarem. Hactenus seriem generis nostri a tēporibus Attilæ & Merouæi Francorum Regis ad annum clō. cccc. lxxxiiii, in quem incidit natalis patris mei, continuauimus: quum Paulus Æmilius ab eodem initio exorsus in Wilhelmo Grosso desuerit, tanto vtiq. certius, quam Germani historici, quanto illi antiquius, quam Itali, qui diuturnitatem generis nostri & defectum penes finibus imperij Veronensis circumscribunt. Germani, vt Auentinus, Vspersensis, Wolfgangus, & alij passim de nostra gente ea cōmemorant, quibuscum initia imperij Veronensis comparata noua videantur. Et sane genus nostrum multis regnis, Dynastiis, & ciuitatibus amplissimis aut æquale, aut antiquius est. Nam Alanus Thedori pater, Theoderici auus floruit rebus gestis nascente in Galliis Merouingorum imperio. Olaus Nicolai Fortis pater, Alberti filius, vixit eodem imperio deficiente. Trebellius Emeri filius, Casimiri pater, Ansaldi auus, Christophori proauus, Nicolai Fortis secundi abauus, Alberici atauus, sub Othone primo, & Petro Hungarorum Rege. Albericus Nicolai secundi filius cum aliis multis gentilibus suis sub Imperatore Friderico Barbarussa. Canis Magnus sub Imperatore Ludouico Bauaro

D

co Bauaro

co Bauaro. Philippus & Bartholomæus auctores gentis Hunniadum sub Bela primo Hungaro. Quod si claritatem affinitatum spectes, quid est augustius, quam aut Reges progignere, aut regio genere nasci? Alani & Theoderici potestas si non fuit regia, quid igitur est tot gentibus imperare? Vltimus Scaligerorum Hunniadum Matthias cognomento Corui- nus non solum Rex Hungariæ fuit, sed etiam regum sui æui felicissimus, potentissimus, & iustissimus. Stephanus Regum Bosniæ vltimus septimus gentis nostræ scepra tenuit. Beatricis Scaligeræ cognomento Reginæ tres filiæ totidem Regibus nups- runt, & reges ex se procrearunt. Nicolaus Fortis pri- mus Olai filius ex Agnete Zelij Polonorum princi- pis: Trebellius Emeri filius ex Balda Petri Hunga- riæ regis sorore nati sunt: Trebellij filius Casimirus ex Zolomeri Dalmatiæ Regis, Wilelmus Grossus abauus meus ex Elizabetha imperatoris Ludouici filia. Albericus Nicolai secundi filius ex Iohanna Sueua Imperatoris Friderici, Benedictus auus meus ex Bartholomea Austriaca Imperatoris Maximiliani propinqua. Ego sum septimus ab Imperatore Lu- douico, & illustrissima Hollandiæ Comite Marga- reta: septimus item a Mastino tertio, vt & magnus Rex Franciscus, literarum parens. Nam Catharina Beatricis Reginæ filia, Mastini neptis ex patru- cle suo Iohanne Galeazzio Valentinam: Valentina ex Lu- douico duce Aurelianensi Iohannem Comitem Au- relianensem, Caroli Comitis Enculismensis patrem, Francisci Magni Regis auum suscepit. Illustrissima
& vetu-

& vetustissima Estensium Ferrariæ Marchionum familia duplici nobiscum affinitatis vinculo coniuncta est, Constantia primum Alberti Scaligeri primi filia Obizzoni Estensi primo nupta, deinde Viridi Mastini tertij filia Nicolao primo cognomine Claudio. Alfonso Estensis primus Dux Ferrariæ, princeps nunquam satis laudatus, sextus erat ab Alberto Scaligero primo, utpote Obizzonis, & Catharinæ Alberti filiæ abnepos. Neque illo minor virtute Federicus Gonzaga, primus & ipse Dux Mantuæ, octauus erat à Mastino tertio, Agnete Beatricis filia Mastini nepte vxore ducta à Francisco Gonzaga Federici Ducis primi atauo. Quid commemorem singularia gentis nostræ erga Reges, Respublicas, & potentissimas ciuitates merita? Alanus Veronam solo ab Attila æquatam a fundamentis vsque tanquam alter Brennus instaurauit. Mundus Quiricij, & Alaricus Antenor Scaligerorum filij Salonas a Gortis obsessas liberarunt, clarissimo ex hostibus triumpho parato. Nicolaus Fortis primus a populationibus Desiderij Langobardorum Regis omnem agrum circumpadanum vindicauit, fuso late ipsius Desiderij exercitu. Marchiones inclitos Ferrariæ quemadmodum duplex affinitatis vinculum, ita duplex a nobis beneficium deuinxit: primum quidem, quando Bartholomæus Alberti primi filius Ferrariæ Azzonem & Franciscum Estenses restituit, legato Pontificio, eiusque præsidio inde excusso. Iterum, cum Mastinus tertius copias Bertrandi Cardinalis Hostiensis legati Pontificij, qui Ferrariam eiectis Estensibus in-

D 2

uaserat,

naferat, magna clade vicisset, captiuo Comite illustrissimo Arminiaco abducto. Quo facto victor, magno bello profligato, Estenses in auitū imperium reposuit. Philippus & Bartholomæus Belam Regem Hungariæ, victis, a quibus Rex eiectus fuerat, Tartaris, & regno restituerunt, & in posterum a metu hostium tutum præstiterūt. Albertus secundus hostem Scaligerorum Passarinū Bonaconsium Mantuæ Dynastam, Palatio, in quod tyrannus cum liberis se receperat, expugnato, interfecit, & Guidoni Gonzagæ homini strenuo, acerrimo, ac prisæ nobilitatis, cui quidem Mantuano, sed ex Germania oriundo, Canis autē magni amico, viam ad imperium Mantuæ obtinendum muniuit: adeo vt postero die Guido suffragiis populi Mantuæ dominus, eiusq. filij Philippinus & Feltrinus heredes patris in imperio renūciati sint. Hoc, inquit Saraina, initium fuit imperij Gonzagarum, quod a Scaligeris deinceps semper & forum est, & animatum, atq. adeo illud propter gētis pietatem Deus hætenus conseruauit, quemadmodum Scaligerorum dynastiam propter fratricidia extinxit. Hæc vere quidem Saraina: sed non prudēter tamen. Nam & Guido Gonzaga secundus Ludouici filius, Guidonis primi nepos fratrem Vbaldinum ex æmulatione interfecit, quod a patre Guidone consors imperij adscitus esset. Quamuis Gonzagarum familia hætenus Mantuæ feliciter rerum potita sit, & multos egregios principes produxerit: tamen fratricidas non solum genuit, sed & ad imperium euexit. Quod si propter fratricidium, quod facile concedam, Deus

iustissi-

iustissimus iudex Scaligeros imperio euerit, mirum cur tot illustrissimi Gonzagæ rerum potiti a fratricidis originem trahunt. Sed hæc occulta sunt, & velo diuinæ prouidentiae a nobis summana. Nam Cane Signorio duorum fratrum carnifice quis iustior, moderatior, continentior, populo acceptior fuit? Sed ad merita gentis nostræ redco. Mantuæ a Cane captæ mētio extat in eius Epitaphio. Auus meus Benedictus, qui summæ rei militari sub rege Matthia gentili suo xvi. annos præfuit, iussu Regis, equitibus Rhodiis suppetias venit, iam propter apparatus expeditionis Turcicæ obsidionem expectantibus: & solus ne tunc Rhodus obsideretur, causâ fuit. & sane a Rhodo tam potentis exercitus obsidionem auertere, est Rhodum a tam potenti exercitu obsessam liberare. Quid referam potentiam, & latissimam imperij Veronensis ditionem? Albertus primus Parmam Rubriis, Regium Lepidi Sanguinariis deditibus, obtinuit. Adiunxit imperio partim vi, partim sponte Ateste, Vicetiam, Feltriam, Bellunum. Canis Magnus Montem Celisû, Montanianam, Patauium, Taruissium: Mastinus tertius Brixiam, quamquam malis artibus, Parmam, ciecto Iohannis Bohemiæ Regis præsidio, Lucam, Opitergium. Quarum omnium Urbium vicarij imperiales declarati sunt primum a Cæsaribus, deinde a Benedicto Pont. Max. qui interregno Cæsareo eos earundem ciuitatum vicarios imperiales Ecclesiæ nomine pronunciauit: cuius rei monimentum habemus æreum Scaligerorum nummum, ex altera parte Scala singulari, ex

altera Clauibus sedis Romanæ insignitum. Hæc igitur tanta vetustas generis, tot principum affinitas, tot domi militiæque erga Reges, Respublicas & ciuitates benefacta, si laudationem ab hominibus exprimere nequiuerunt, saltem vituperium & contumeliā a se deprecari debuerunt. Sed nunquam efficiet inuidia, quin nos a veritate rei tantum possimus, quantum alij a gratia scriptorum consecuti sunt. *τοιαύτης γὰρ τῆς τιμῆς ἀμείβεσθαι οὐχ ὀρθόν ἐστι.* Ab Alano igitur Scaligero ad Iulium Cæsarem Benedicti filium, patrem meū, anni sunt non minus clō. c. xxx. Iulius autem Cæsar natus est anno clō. cccc. lxxxiiii. A. d: ix. Kal. Mai. feria sexta, annis octaginta post Wilclmi Grossi, sex autem ante Matthiæ Hungarorum Regis mortem, in Castro Ripa ad caput Benaci, qui locus fuerat hæctenus ditionis Scaligerorum. Iam Scaligeri magno odio Venetorum flagrant, ex quo tempore Martinus Papa Brunorum Scaligerum de posteritate Antonij vltimi Veronensium Principis in Venetos concitarat. Deinde Nicolaus Pius, eiusque filius Benedictus Scaligeri apud Matthiam Regem Hungariæ, & Cæsarem Fridericum tertium sæpius egerant, vt auito imperio restituerentur. Veneti ergo, qui putabant, quamdiu vllus ex gente nostra superesset, noui belli semina nunquam defutura, præsertim cum Benedictus apud Cæsarem, & regem Hungariæ potentissimum plurimum gratia valeret, nihil prius habuerunt, quam eos, quos securitati suæ imminere arbitrabantur, de medio tollere. Biduo post, hoc est, ante diem vii Kal. Mai, Ripam

Ripam

Ripam castrum inuadunt, vt & nouam puerperam Berenicam Lodroniam, & filios, Titum quidem bimulum, Iulium autem adhuc de matre rubentem tollerent. Ad consternationem rusticorum, qui propter repentinum hostis aduentum cara sua ex propinquis villis in arcem conuasauerant, excita puerpera, salutem fuga sibi, & filiis peperit, atque ad patrem Paridem cognomento Magnum, Comitum Lodronij profugit. Hostes arce poriuntur. Hanc vltimam de naufragio Scaligeræ domus tabulam rapuerunt Veneti. Puer in agris auitis eductus vna cum Tito fratre prima literarum & Grammaticæ elemēta didicit præceptore Iohanne Iucundo Veronensi, cliente familiæ nostræ, homine doctissimo & probissimo, qui postea ad monachos Franciscanos transiit. Annorum duodecim minor Maximiliano Cæsari à patre Benedicto oblati, in numero illustrium puerorum aulicorum, quos in Gallia pueros honoratos vocamus, habitus, & vna cum illis in liberalibus & animi studiis & corporis experimentis eruditus est, cum illis Latine loqui, arma tractare, equitare, & ludicra pugnæ simulacra ciere. Si dixerò Imperatorem Maximilianum omnibus æui sui & superioris memoriæ principibus heroicis virtutibus excelluisse, nec nouum dixerò, nec omne. Hoc tantum dicam: quemadmodum eius aula omnis honesti cultus Schola fuit, ita qui ex ea prodierunt, viri plane heroici, non prædagos aut campidoctores aulicos, sed ipsummet Maximilianum morum & disciplinæ militaris

litaris informatorem habuisse videbantur. Sub tanto igitur principe per totos XVII, aut amplius, annos, quibus in domesticis Cæsaris fuit, tantum in militaribus studiis profecit, vt omnibus aulicis & externis admirationi esset. Causa huic rei duplex erat. Primum, quod patruus eius Bonifatius vir vigilantissimus, & acerrimus acta totius diei ab eo quotidie fastidiose exigebat, vt ei otioso aut negligenti esse non liceret. Deinde Cæsar ipse, vbicunque illi a curis grauioribus vacaret, quasi spector disciplinæ aulicorum puerorum, eos inter se certantes, & ludicra prælia comittentes libentissime spectabat. Hæc curiositas Principis æmulationem inter eos accendebat. nec frustra. Nam quotidie meliores seipsis euadebant. Ita igitur eductus, & institutus Cæsarem in omnibus expeditionibus, aut Benedictum patrem, qui in Italia partem rei bellicæ sub Cæsare administrabat, secutus est. Orto deinde grauissimo inter Cæsarem & Venetos bello, nunquam a latere patris Bonifatij aut patris discessit: in cuius etiam contubernio Veronæ fuit, cum Benedictum Veronæ regendæ impositum per speciem eum in auitum imperium reponendi non multo post inde Cæsar euocasset, pace cum Venetis inita, & armis in Gallum conuersis. Cum Benedictus non euocari se, sed ciici censeret, omnemque sibi spem recuperandi auiti sceptri hoc facto præcidi: grauissime hanc repentinam mutationem tulit, & Regem Ludouicum clam sollicitare cepit, spondens suam vtilem in eo bello operam, si eo loco, quo apud Cæsarem tunc esset

esset, sese habere vellet. Longo enim usu rerum in Italia, Germania, & Hungaria gestarum sibi nota esse ea, ad quæ discenda Gallis longiore experientia in illis regionibus opus esset. Pollicitationem hominis a vanitate remotissimi Rex, alioqui prudentissimus Princeps, inhumano dicto persecutus est: Se rationem non habere nobilitatis, quæ pro censu tumulos auorum ostentaret. Benedictus se ab externo principe non admitti æquo animo tulit, qui paulo ante ab eo, de quo bene meritus erat, reiectus fuerat. Secutum est paulo post funestissimum prælium Rauenate: in quo prima coitione cum dubia fortuna & multo utrinque sanguine diu pugnatum esset, Benedictus & Titus filius Cæsareæ turmæ vexillifer interfecti sunt: quorum cadauera hosti erepta Iulius Cæsar in tuto reponenda, Aquilam etiam receptam, quam Titus gestauerat, Cæsari reddendam curauit. Cum Cæsarei iam victoriam exploratam haberent, id quod ex acclamationibus militum, ut sit, sibi persuadebant: ecce acerrimus iuuenis illustris Gasto Fuxius, dux vniuersi exercitus Gallici, collectis viribus, secundo in Cæsareos signa mouet. Vnde maiore longe, quam antea, clade prælio instaurato, Iulius Cæsar equo ab equite cataphracto Gallo deturbatus, & humi afflictus sexcentis equinis ungulis proculcatus est, ut inde pro mortuo a suis post pugnam elatus sit. Paucis tamen interiectis diebus, cum ad se rediisset, licet pessime acceptus, ad Cæsarem prope depositus ut deferretur, præcepit. Ibi Cæsar laudatum ob patris & fratris corpora seruata, & Aquila-

E lam

lam receptam, præmiis virtutis affecit: equitem etiam & propinquum dixit, datis, vt solet, manu propria calcaribus aureis, & torque equestri cum appendice Aquilæ imperialis aurea, quam Aquilam tametsi maiores nostri gestauerant, tamen eam huic virtutis præmio Cæsar accedere voluit, tanquam ab illo tunc primum hoc præmium inciperet, non tanquam a maioribus delatum ad nos peruenisset. Itaque nos Aquilam imperij a tribus Cæsaribus accepimus, Alboinus quidem ab Henrico septimo, Canis Magnus & Mastinus III a Ludouico Bauaro, Iulius Cæsar pater meus a Maximiliano: cuius etiã propinquus dupliciter erat, natura & adoptione. Bartholomæa enim Austriaca Benedicti mater, Iulij Cæsaris auia, propinqua Cæsaris Maximiliani erat. Deinde qui ob virtutem bellicam equites a principe renunciantur, ij eadem opera in affinitatem principis recipiuntur, & propinqui eius declarantur, quasi in familiam eius adoptati. Plurimum, fateor, pater debebat Cæsari, quod in eius aula, literis, moribus, & disciplina militari informatus esset. Sed quicquid Cæsar patri meo ob nauatam strenue in expeditionibus eius operam, & vulnera pro eo accepta debebat, hæc omnia vno torque, & calcaribus aureis compensauit: licet ipse supra quam credibile est, benignus & liberalis esset. Sed eius voluntati res & facultas defuit. Cōmeatu a Cæsare impetrato, Iulius Cæsar Ferrariã, vbi antea a Benedicto vxor Berenica relicta erat, patris & fratris corpora detulit. Sed mater Berenica paulo post ex mœrore diem vltimum clausit.

clausit. Ita tria funera domestica vno tempore curauit. Nec vero vllum moueat, quod in Nymphis indigenis Benedictus pater ab eo inducatur vxorem Berenicam sub Nymphæ Napææ nomine deflens. Prolepsis enim poetica est: cum octauo post cladem Rauennatē die Berenica nuncio de Benedicti coniugis, & filij Titi cæde accepto, paulo post mœrore extincta sit. Amisissis patre, matre, atq. fratre, nihil aliud supererat, quam sordidatum in perpetua egestate & luctu viuere. Veneti enim Ripam & reliquum Benedicti patrimonium iam tertium inuaserant. Ea tempestate non Scaligeri cognomine, sed Comitissæ Burden vulgo notus erat. Atq. ita a Lilio Gyraldo Ferrariensi familiari suo quamuis deprauate nuncupatur, in libello de Poetis recētoribus. Quod cognomen, quandiu in Italia fuit, illi semper hæsit: ita vt raro Scaliger vocaretur, sed Iulius a Burden, aut Comes a Burden. Cum autem paupertas omni conditioni sit onus graue, tum nobilitati præcipue senium est, quoties per angustias rei familiaris hominibus summo loco natis emergere non licet. Sed hoc incommodum ab illo amolita est liberalitas Alfonsi Ducis primi, qui ei annua opima constituit, inque primis amicis & propinquis habuit, memor priscorum Scaligeræ domus in Estenses Marchiones meritorum, & contractæ bis Scaligeris cum Estensibus affinitatis. Neque vero Iulius tantam optimi Principis liberalitatem tacitam præteriuuit: sed longo poemate, cui Eridano nomen fecerat, celebrauit. Eius poematis mentionem mihi aliquando factam a patre me-

mini, priusquam in librum Gregorij Gyraldi de poetis recentioribus inciderem, in quo etiam eiusdem poematis meminit, quamuis Elysiū nō Eridanum vocet. Nam typis vnquā excusum sit, necne, ignoro. Sed cum Iuliū tæderet inertis vitæ inter aulicos Ferrarienses transigendæ, constituit primum, vt multorum mos est, præsertim nobilium Italorum in desperatione rerum suarum, habitum Franciscanū sumere, & sæculo, vt loquuntur, renunciare. Quare cum Bononiam venisset, cepit Scoto operam dare. Atque is primus fuit illi philosophiæ gustus. Tamen nō multo post tepuit ille monachismi æstus, propter nescio quid *ἀσπντο*: quod tanti apud eum fuit, vt nunquam postea ad vltimum vsq. vitæ diem cum Franciscano vlllo sermonem vltro ferere voluerit. Ad animi & linguæ dotes accesserat decore regius corporis, & agilitas tanta, vt armis, saltu, equestri scientia omnes æquales anteiret: quibus rebus facile omniū animos sibi deuinxerat. Cum autem in Bononiensi Academia, quæ tunc & florentissima, & frequētissima erat, multi nobiles essent, qui literis operam darent, vix vllus fuit, qui non secum male agi putaret, qui in eius amicitia aliquem locum non obtineret: inter quos duo fratres ex antiquissima Plociascorum in Liguribus Taurinis, vnus item ex illustri Rouerorum familia, ad amicitiam eius sese applicarant, vt nunquam ab eius latere discederent. Quamuis iam in Philosophia progressus aliquot fecisset, tamen humanitas studiorum ferociam militarem nondum retundere potuerat, cum animus irrequies adhuc Martem

Martem spiraret. Itaque quemadmodum in illa frequentissima Academia nunquam cuitari poterat, quin nationes, ut solet, in diuersas factiones & studia discederent, atque inter sese conflictarentur: ita ipse nunquam effugere poterat, quin illi aliquod specimen pugnae edendi necessitas imponeretur. Non enim tum in ordinem cogeabantur Scholastici Bononienses, neque exarmabantur, ut hodie fit. Atque ideo plurimus in ore omnium erat Tonsus de Burden. Ita enim eum, quod strictim tonderet, vocabat vulgus Italorum. Interea duo fratres Plociasci, & post eos Rouerus a parentibus domum reuocati triste congressus sui desiderium Iulio reliquerunt. Quod discidium ita impatienter tulit, ut & per multos dies publico abstineret, & consueta corporis experimenta intermitteret: quod illi tamen in bonum vertit: cum interea totus libris haereret, & nunquam ab illis sine fructu discederet. Et iam non minor eruditionis eius, quam virtutis militaris opinio erat. Quippe publice quotidie disputans eodem oculos in se conuertebat, quos antea in admirationem fortitudinis suae rapuerat. Sed duae curae illum maxime exercebant, & à literarum studiis cogitationem eius auertebant; desiderium Plociascorum, & armorum quotidie recrudescens amor. Quae duo cum impatienter ferret, relicta Bononia, mediocriter viaticatus, quantum scilicet pariebantur facultates hominis, qui & sua omnia amiserat, & in alienis modicam spem reposuerat, ad Castrum Nonnum Ligurum Taurinorum, cuius Plociasci domini

E 3 erant,

erant, sese contulit. Quauis autem domus in luctu esset, ob recens funus patris Plociascorum, tanta gaudij significatione a dominis exceptus est, ut non domum in luctu deprehendisse, sed lxtitiam domum intulisse videretur. Non diu in Nonno Plociascorum castro fuerat, cum in Vicum nouum patrimonij Rouerorum proficiscitur, ab ipsis loci dominis, quibus antea Bononiæ familiariter vsus erat, literis accitus. Hactenus eius vita instabilis, & desultoria fuit, multis iactata periculis, nullo coalescens otio. Hæc autem domus ut corporis fugam sistere, ita animum vagum atque æstuantem continere valuit: quanquam armorum semper rebellans affectus non sinebant hominem quiescere, præsertim in iis locis, in quibus propter Gallica bella, nulla dies sine aliquo armorum tentamento transibat, siue hostis excipiendus, siue expeditio in hostem instituenda esset. Nam ex quo eius virtus tam ducibus Gallicis, quam nobilitati Ligurum Taurinorum nota esse cæpit, ab illis quotidie studiis militaribus prouocabatur. Ex eo ipsi etiam Proregi notus, & carus, turmam equitum centum leuis armaturæ adeptus, excursions quotidianas summa cum laude faciebat. Applicarant sese illi multi ex nobilitate regionis, ut Plociasci, & Scalengi, qui se proavis nostris oriundos prædicabant: aliique multi præterea, qui ob locorum & regionis peritiam sæpe illi exploratorum loco erant: eorumque indicio hostium copias & pabulatores repentinis incursionibus oppressos inuadebat. Forte per eosdem certior fit manipulum

lum hostium cum ala equitum, superato iugo, per decliua collis laxo agmine descendere, mandris mulorum pone sequentibus, & Vercellas, quantum ex longinquo colligere licebat, tendentibus. Eæ, vt exitus declarauit, pecuniæ Ducis Sabaudia magnam vim, & suppellectilem preciosam gestabant. Simul admonetur ab exploratoribus, spem egregiæ victoriæ, & ingentis prædæ obiici, cuius potiundæ vim in sola diligentia repositam esse. Itaque cum ea copia, quam habebat, magno progressu ad latera collis improuisus peruenit: neque se hosti prius ostendit, quam in planis totum agmen cum impedimentis constitisset. Commisso acriter cum equitibus prælio, diu magna contentione ad multum diei pugnatum est: donec ducæ alæ & aliquot alii interfectis, reliquis sine cæde viuis potitur. Pedites cæde equitatus sui perterriti, traditis armis, deditionem faciunt. Itaque ingenti præda potitus, impedimenta omnia, & magnum captiuorum numerum abduxit, in quibus erat Anna Ducis Sabaudi concubina, mulier egregia forma, & Thomas ille Franciscanus, decantatissimus Agyrta, quatuor millibus coronatorum instructus, quæ ipse histrionicis concionibus suis, & aliis vernilibus technis in Gallia per aliquot annos quæsiuerat. Annam in arce vici noui pudice a marronis nobilibus habitam Dux paulo post precio redemit. Thomæ non alia redemptione opus fuit, quam illis, quæ secum gestabat, quatuor millibus aureorum, quibus Galerum Cardinalitium redimere constituerat. Sed cum amissos num-

mos

mos nulla spes recuperandi, aut reparandi esset, incore vitam paulo post finiuit. Etiam me puero tritissimum fuit inter homines militares tam in Gallia, quam in Liguribus Taurinis, Ducem Sabaudia, post amissum imperium suum, nihil acerbius tulisse, quam lectissimorum equitum suorum cædem, & pecuniæ atque preciosissimæ supellectilis iacturam. Idque contigisse notabant, cum Thomas Franciscanus, & Anna concubina capti fuerunt. Ideo vtriusque a nobis iniecta mentio, non quod tanti fuerit, de plano & muliercula triumphatum esse: sed uti, quemadmodum de Thoma & Anna, ita de duce, cuius auspiciis id damnum Sabaudia illatum esset, constaret. Nam patris nomen ideo ignoratum puto, quod non Iulius Scaliger, sed Iulius a Burden vocaretur. Victor reuersus, nemine de suis desiderato, honorifice a Prorege laudatus, & postea Regi Francisco, qui superatis Alpibus, in Vicum nouum Rouerorum diuerterat, eo nomine plurimum commendatus, ut iusta stipendia turmæ suæ ex regia gaza procederent, impetrauit. Extra ordinem enim eam a Prorege obtinuerat, & ex nobilibus voluntariis, amicis suis, fere supplerat. Quamuis cum ætus quidam militiæ armorum amore potius, quam odio quietis transuersum ageret: tamen literarum, quibus prima eius pueritia sub Maximiliano Cæsare exculta fuerat, obliuisci non poterat. Itaque vbicunque a militiæ laboribus respiratio daretur, quas Be noniæ reliquisse videbatur, ad eas furtim dulcedine quadam rapiebat: quem ardorem accendebat & f. milia-

familiaritas medici Taurinensis nescio cuius, & Pharmacopolæ rei herbariæ peritissimorum: qui vbi eum semel & iterum in montana ad herbarum investigationem deduxissent, accidit, vt eum nihil minus, quam tale cogitantem alter disputationibus suis, alter peritia *ἑλπίδα* ad medicinæ studium incitarent. Iam Bononiæ cos in Aristotele progressus fecerat, vt & magistris ipsis disputando admirationi esset. Itaque conquisitis Taurino Hippocratis, & Galeni libris, quos quidem tum nancisci per bellum licuit, adhibito in consilium Aristotele suo, breui effecit, vt non solum familiarem suum medicum Taurinensem, quem vnicum ad medicinam incensituum habuerat, sed & summos medicos superaret. Oneris militaris sollicitudo, & literarum amor eo illum perduxerant, vt, cum vtrique functioni pro dignitate satisfacere vellet, noctes diebus, & munia militaria studiis continuando, rationem valetudinis non haberet. Quare annos natus triginta quinque, ex nocturnis laboribus militiæ, & lucubrationibus literariis, item cæli in alpini inclementia, arthritidem contraxit: cuius prima tentamenta adeo acerba fuerunt, vt multos menses decubuerit. Valetudo restituta pristinis cum militiæ & literarum studiis reddidit, adeo præteriti morbi oblitum, vt non solum ab iis, quæ valetudinem vitiant, non temperaret, sed & noua vltro morborum irritamenta arcesceret. Nam cum hæcenus Græcas literas ignorasset, eas anno post primum morbum auidissime prosecutus, incredibile celeritate didicit. Sed

pertinacissimarum vigiliarum acerbissimas poenas
luit, multo acriore, quam antea, arthritide repetitus.
Itaque intermissa contentione militiæ, & abdicato
turmæ ducatu, statuit literarum studiis reliquum
vitæ tempus transmittere, tædio prioris inutiliter
actæ, cum iam annum quadagesimum excessisset.
Quare vere dici potest, vnicam domum illustrium
Rouerorum ei & belli arcem, & Athenæum fuisse.
Erat in gente Rouerorum Episcopus Aginnensis,
Præsul dirissimus, singulari bonitate, & pietate,
promotus ad eas opes a Sixto, & Iulio Pontificibus
Maximis, Rouerorum propinquis. Cum illi ex offi-
cio necessitas incumberet diœcesim suam inuisendi,
valde pigebat hominem prisca simplicitate, & pere-
grinandi insolentem Alpes transgredi, quasi in Co-
lonias noui orbis transcriberetur. Ad eum merum
accedebat ætas ingrauescens, & valetudo cuiuslibet
mutationi opportuna. Quia vero aut omnino mi-
grandum erat, aut episcopatus abdicandus, satis se
ad ancipites casus valetudinis munitum credens, si
Iulium Cæsarem sibi comitem viæ adhiberet, eum
per amicos tentatum, mox ipse priuatim precibus &
blanditiis aggreditur, quod crederet ad hoc iter su-
scipiendum haud facile inductum iri. Neque opi-
nio eum fefellit. Præcise enim negauit Italiam Tran-
salpinis regionibus mutaturum. Cum diu pertina-
cia propositi frustra oppugnata esset, tandem manus
dat ea conditione, vt non amplius, quam octo dies
Aginni derineretur. Quid enim sibi cum ea gente,
cum qua ne vnum quidem diem viuere possit? Sed
hæc

hæc erant verba hominis & amœnitatem Aquitania, & rerum euenta ignorantis. Nam qui octauo die reuerſi pactus erat, eodem ipſo tempore cauſam conſilij mutandi naſtus eſt. Educabatur tunc Agin- ni apud Auſiam nobilem matronam puella lectiſſi- ma Andietta de Roca Lobeiaca, annos nata XIII. Eam primum viſam ita deperire cœpit, vt pactam prius cum Epifcopo de reditu in Italiam conditio- nem amoris eiſ poſthaberet. Cum itaque nuptias eiſ petentem propinqui puellæ cauſando eiſ qui- dem iam ingraueſcentem, puellæ autem acerbam ætatem, ſæpe ſummouiſſent: non tamen iccirco quicquam de contumacia aut amandi aut petendi remittebat: qua tandem effecit, vt triennio poſt ho- mo annorum quadraginta quinque puellam ſexde- cim annorum vxorem duceret: cum qua annos vn- derriginta vixit, ab anno CLV. ID. XXIX. ad an- num CLV. ID. LVIII. relictis de quindecim ſeptem liberis ſuperſtitibus. Quicquid iſ ſibi, & publicæ vtilitati vixit, id omne vxori acceptum referri debet. Illa deſultoriæ vitæ fluctus & errores compoſuit: animum vagum & ad incerta tranſuolantem pudicis ſuis moribus retinuit: cum ipſa totius rei familia- ris onera ſuſtineret, & virum omnis moleſtiæ ſecu- rum præſtans ſic vacuû ad ſtudia literarum remitte- ret. Illa tumidum & iracundum ſæpe morigeratione ſua placauit, & ſolennibus podagræ inuaſionibus repeti ſolitum charitate coniugis, ſedulitate ancillæ curauit, certa, ſpiritum ſuum in ſpiritu viri verti, ideoque ſibi conſulere, cum illi conſultum vellet.

De eius forma supra quotidianas pudenter est seniores Nitiobriges, qui hodie supersunt, quam filium, referre. Nemo ex illis est, qui eius vel minimam mentionem fecerit, qui non protinus dotes animi & corporis laudauerit. Origo eius ex antiquissima & nobilissima gente dominorum de Roca Lobeiaca in Cadurcis. Auus Benardus, homo contumax, & præfracti ingenij sub Ludouico XII. causam capitis dicens apud Senatum Tholosanum interfecti a se domini de Lusechio patruelis sui, necessitatem supplicij a se depulit, transactione cum orbis facta, & omni iure Rocæ Lobeiacæ a se in illos translato. Ita Arcem suam longa maiorum serie ad se transmissam liberis interfecti transcripsit, & auito patrimonio exutus Aginnum Nitiobrigum sese cum liberis suis recepit, vxore annis ante aliquot amissa. Huius filius Alanus, Andicta filiola bimula relicta, admodum iuuenis decessit. Vetustatem eius gentis præter alia, quæ in Cadurcis supersunt, argumenta, refert sepulchrum Episcopi Aginnensis ante hos quadringentos annos plus minus vita functi, quod visitur hodie in Basilica Stephani cum vetustissimis Dominorum de Roca Lobeiaca insignibus in pariete cellæ, quæ Marianæ iuncta est. Hactenus de Iulij patris mei vita ea perstrinxi, quæ ad eius memoriam spectare arbitratus sum. Nam omnia perscribere, hoc esset annales condere. Statura fuit proceræ, & ad decorum erecta, regio, & augusto ore, colore fusco, artubus torosis, corpore exercitatissimo. Nam vt in aula Maximiliani Cæsaris, sic in nostra

noſtra Aquitania, omnes in omni genere palæſtræ, equitando, & armis dimicando ſuperavit. Ac quamvis iam podagra articulos fregiſſet, tamen adhuc equos domi alebat, quos in campo viridi domitabat, qui ripam Garunnæ & Aginnum interiectus eſt, quo campo neque porrectiorem, neque amœniores vlla vrbs Gallicana habet. In quo cum Carbone illo nobiliſſimo Aquitano, & acerrimo pugnatore, ludicro certamine, haſtis conſligens, hominem equo deiecit: cum tamen hætenus Carbo tam in Aquitania, quam in Liguribus Taurinis in Ludicris equeſtribus primas obtineret, & in illis inuictus haberetur. Sarilla aut Sibyna correpta, ei innitens in templorum culmina erepebat. Appreheſa utroque pollice tina ſatis alta, in eam collecto ſaltu deſiliebat, atque in eodem ſtatu compoſitus corpus in ſublime ſubiectum extra tinam expediebat, fruſtra idem tentante, quæ tum intererat, Vaſconica nobilitate. Annos ſexaginta duos natus, manibus arthritide debilitatis, trabem ingentem & prægrauem, quam quatuor operæ moliri non potuerant, & ipſe ſolus loco manibus ſuis labefactavit, & quo deſtinatum erat, traduxit. Referrem plura & militaris & campeſtris diſciplinæ ab eo edita exempla, niſi lectorum faſtidio occurrerem: quorum multi tam libenter ea vituperant, quam inuiri legunt: in quibus eſt Lucumo Becceſelenus, quo nemo impudentius & licentius abuſus eſt ingenio & otio ſuo, qui inuſitata ruſticitate patrem meum deridet, quod Pyrricham armatus coram Cæſare Maximiliano ſaltaret.

O stolidam, & barbaram impudentiam! Sed Mar-
rucinus eadem leuitate hominum nobilium & in-
genue educatorum studia & artes carpere potuit,
qua Mosem subfannat, quod Hebraice potius, quam
Brabantice nomina veterum patriarcharum inter-
pretatur. Et tamen illæ Origines incertum impia
magis, an ineptæ, editæ sunt cum venia eorum, qui
omnia scripta ad censuram suam reuocant, & nihil
iniussu suo publicari volunt. Sed quanquam ab ini-
tio tot aduersarios habuerimus, quot ille admirato-
res nactus erat: tamen omnes eius plausores iam te-
pescunt, & saturi de illo theatro ante complicatum
aulæum discedunt. Ea est lasciuiæ & leuitas plebeio-
rum iudiciorum. Non solum igitur in Pyrrhicha,
quam in homine nobilissimo irridet Terræ filius, sed
etiam in omni palæstra, quam hominem tali ortu,
& in aula Cæsaris eductum scire oportebat, solers
fuit. Quæ ideo retuli, non vt a vulgaribus meritis
ei laudem captem: sed vt mirentur omnes, eum a
duris militiæ studiis, in quibus altus & subactus fuit,
ad otium literarum traduci tandem potuisse; præ-
sertim seueris Bonifatij patruis imperiis a prima vsq.
pueritia assuefactum, ad cuius nomen & mentio-
nem etiam adultus totus tremiscebatur. Erat enim
homo acer, ferox, impatiens quietis, rigidus disci-
plinæ militaris exactor & expensor. Contra frater
eius maior natu Benedictus, erat homo lenissimus
& moderatissimus, vt qui eius fortitudinem & gna-
uitatem ignoraret, lenitatem hanc lentitudinem in-
terpretari posset. Itaque ex duobus filiis Benedicti,
patruus

patruus Iulium Cæsarem, pater Titum ex similitudine morum suorum magis diligebant. Ac quemadmodum Benedicto homini placidissimo vxor imperiosa, factiosa, elata, (quales semper animos producere solet gens Lodronia) semper aliquid magnum, ac supra fortunam profugi mariti spirans: ita Iulio filio iracundo & ad leuia momenta irritabili contigerat vxor, quæ tum prudentia sua irarum surgentes motus præsentiret, tum patientia atque indulgentia eluderet. Igitur & militia & arthritide fracto, Philosophia & literæ manum tandem iniecerunt, & mollibus disciplinarum suarum imperiis contumacem animum subegerunt. Neque vero obstitit *ὁ πῦρ*, quin quod alij longo tempore, ille pertinaci labore assequeretur, quamuis ante quadragesimum septimum ætatis annum nihil ediderit, neque ante id tempus totum hominem sibi plane subiecissent literæ. Adhuc enim & corpore & animo inter nobilitatis Vasconicæ ludicra certamina, & conuiuia peregrinabatur. Sed postquam morbus iam olim domesticus eum lecto affixit, & quemadmodum corpori facultatem, ita animo voluntatem vagandi ademittit: nullum tempus a studiis literarum & lucubrationibus vacuum relinquebat. Quo factum, vt eodem tempore nemo eo neque plura neque meliora ediderit. Quæ omnia superioribus bellis ciuilibus cum domestica suppellectile direpta interciderunt fere. Quoties arthritidis ei vsum scribendi adimebat, tunc, vt Ennius loquitur, poetabatur, & quocumque versus noctu conceperat, mane, si per frequen-

frequentiam eorum, qui illum consulebant, aut officij causa inuisebant, liceret: sin autem, vespere, postquam omnis turba illa dilapsa esset, dictabat. Ac tanta erat memorix felicitas etiam in extrema senectute, vt ducentos versus in Viuesiano prædio mihi dictarit, quos die priore conceptos propter visitatorum officium recitare distulerat. Neque vero minor fuit *δυσχία* eius in colligendis ex vultu hominum moribus, iudicio potius, & vi quadam animi occulta, quam vanitate Physiognomonica. Neque profecto vnquam in eo fallebatur. Prodigiola etiam vsque ad miraculum ex somniis vaticinatio. Vnum de multis referam. Cum Heroum suorum opus contexens ad multum noctis lucubrasset, absoluto libro, postcænulam quiete compositus imaginatus est, in æde Mariæ Antiquæ Veronensis, vbi sunt monimenta gentis nostræ, hominem procerum, ac grauem sibi obuiam factum secum expostulare, quod se inter Heroas suos non collocasset. orare igitur, vt hoc faceret: se Benedictum Brugnolum esse, domo Leniaco, qui patrem Benedictum ac patruos literas primas docuisset: ipsum quoque puerulum aliquando inter vlnas gestasset. Venetiis se vltimum diem obiisse, ibique sepultum esse. Experrectus somnium elegia elegantissima expressit, quæ calci Heroum addita est. Ipse vero nunquam sciuit, quis esset Brugnolus ille, neque quid portenderet somnium. Et profecto ego quoque nihil vnquam aliud, quam somnium credidi, donec anno cło. lο. LXVI. cum essem in Italia, & M. Antonio Mureto

expo-

exposuissē me habere in animo Venetias proficisci, ille inter alia, quæ in ea vrbe digna cognitu sunt, refert monimētum esse Benedicti Brugnoli Leniacensis excellentissimi æuo suo Grammatici, qui, vt eius epitaphium fert, & principes & procures æui sui in Norico literas docuerit. Id sepulcrum dignum esse, quod studiosos antiquitatis oculos moraretur. Neq. tamē magis meminerat Muretus somnij patris mei, quam pater meus sciebat, quis esset Benedictus Brugnolus. Legat totam elegiam, qui volet, & inueniet quod satis mirari non possit. Porro multarum linguarum peritus fuit, Sclauonicæ, Hungaricæ, Germanicæ, idiotisimi Græci, Italici, Hispanici, & Francici. Sed Francicum tribus mensibus, postquam Aginnum venisset, perfectissime loquebatur: cum tamen & Vasconicum simul didicisset. Maior enim longe differentia linguæ Francicæ, & Vasconicæ, quam Flandricæ & Germanicæ. Oculis fuit cæruleis dilutioribus, quibus interdum noctu videbat, vt in crepusculo solemus. quod & mihi contigit, a pueritia ad vicesimum tertium annum. Nam postea hoc in me, vt alia multa, mutauit. Munditiarum & cultus corporis studiosissimus fuit. Quemadmodum in Italia, quod solus strictim tonderet, Tonsus vocatus fuit, ita in Aquitaniam solus barbatus venit. Mendacium ita auersabatur, vt & ad mentionem ipsam excandesceret: & nihil prius veritate ac pietate in Deum nobis commendabat. Nunquam meminī nos pueros coram eo sisti, quin primum illud præceptum inculcaret, Non mentiri. Si aliquem

G

menti-

mentitum sibi deprehendisset, nunquam postea cum illo in gratiam redibat. Dicebat enim omnem Christianum sine vlla exceptione a mendacio alienum esse debere, nobilem autem hominem, etiam si Christianus non esset. Sed & in Atheos, quorum illud seculum feracissimum erat, inexpiabili odio flagrabat. Petrus Rufus Consiliarius Aginnensis, qui illi ob doctrinam charissimus erat, vt qui & summus Peripateticus, & iuris ciuilis Romani consultissimus esset, hoc morbo animi laborabat. Nunquam cessauit, donec amicum saepe conuiuio adhibitum, aut disputationibus confectum, aut precibus delinitum ad meliorem mentem reuocasset, tradito illi Augustini Eugubini de perenni Philosophia opere, quod illi viam ad veram Dei cognitionem muniret, quandoquidem a Rufo nunquam exprimere posset, vt sacra Biblia consuleret, a quibus Rufi animus abhorreret. Et sane ea lectio Rufo saluam mouit adeo, vt totum se protinus ad Theologiae studium conuerteret: in quo tantum profecit, vt nemo acrius, aut veram pietatem defenderet, aut atheismum oppugnaret. Erat enim acerrimus & acutissimus disputator. Neque solum Rufum summum virum, sed & sciolos quosdam hoc morbo lenauit. Mira siquidem eius erat pietas: sed praecipua etiam in pauperes charitas. Sub finem autumnii pannos eini curabat, quibus pauperes induebat, & a frigore in totam hiemem defendebat. Cum autem eis cibis ministrandis esset, nos puerulos adhibitos monebat, eos fratres nostros esse, ideoque eos a nobis

bis fraterna charitate amplectendos : & protinus manibus nostris ad promumcondum deduci præciebat. Eos etiam ægrotos lecto recipiebat, & industria sua curabat, & sumptibus propriis subleuabat, re Pharmacopœis, & Chirurgis de suo soluta. Domum eius publicam dixisses. Tot proceres, tot mediæ & infimæ conditionis homines in illam quotidie confluebant: ut meminero sæpe tantum hominum domum conuenisse, ut cibum sumere illi non vacaret. Quot homines ab Orco, ut ita loquar, reuocauerit, non dicam. Sed si priscorum illorum Heroum sæculo hoc fecisset, supra Æsculapium cultus fuisset. Cum primum Aginnum venit, neminem deprehendit, quocum de literis verba faceret. Tunc enim primum illæ in Gallia nascebantur beneficio Regis Francisci Magni. Sed Burdegala nunquam caruit doctis viris. Nam & in amplissimo Senatu nō pauci erant docti, ex quibus præcipuo amore dilexit Arnaldum Ferronum, & Vidum Brassacum Golardum, virum nobilissimum. In Gymnasio autem Aquitanico Burdigalensi tunc erant Buchananus, Muretus, Teuius, alij. at qui viri? Ij quotannis feriis Vindemialibus Aginnum Iulij Cæsaris visendi commeabant, quos & lecto & mensa excipiebat. Negabat enim sibi rem cum podagra esse, quoties tales conuiuas haberet, quibuscum de literis loqui posset. Scio me nimis multa de eo scripsisse, & modum ab initio promissum excessisse. Sed supersunt seniores, qui longe plura dixerint, & mihi fortasse vitio verterint, quod illustriora omiserim. Ego

vero vnum tantum mihi proposui, strictim exponere, quod eius vitæ genus fuerit ab incunabulis ad prima militiæ tirocinia: hinc ad cladem Rauennatem, & ab ea ad transitum Alpium, & consequenter ad vltimum vitæ diem. Anno Christi clō. lō. LVIII, qui erat eius vitæ septuagesimus quintus, propter anni intemperiem valde æstare cœpit. Ad æstum leuandum succo Albatecæ, vt Hispanis dicitur, vt nobis Vasconibus, Aubiecæ, supra vires seniles vsus, ex adstricta ob cruditatem illius fructus vesica, languorem nactus est: quo in diem ingrauescente ne stillam quidem vrinæ per xix dies continuos emisit. Balneo, quod ipse sibi præscripserat, refotus, vrinæ quidem obstructos meatus returauit: sed corpus senile inedia & diuturno morbo emaciatum nullo remedio reficere potuit. Quare quadraginta duos dies cum illo languore conflictatus, x i j. Kal. Nouembris obiit, maximo omnium dolore, & luctu, quem in exequiis eius magnificis testati sunt, quales fieri ipse testamento vetuisset, quo etiam cauit, ne vllum aliud Epitaphium monumento suo incidere-
retur, præter hæc verba: IVLII CAESARIS SCALIGERI QVOD FVIT. Hunc finem habuit vir vetustate generis, quæcunque ea est, nisi ad fabulas recurra-
tur, nemini secundus. Sed non parum fecit, quod hominis priuati in Nitiobrigibus summum fastigium attigit, qui principis imum in patria tenere noluisset. Officia principis amisit, hominis exercuit. Imperium amplissimum, & ditionem multarum ac potentissimarum vrbiū amiserant maiores eius.

eius. Hæc ille non morabatur, certus si quid splendoris ex illa fortuna redundabat, id totum non ad suam, sed ad maiorum suorum virtutem referendum esse. Imo absurdum non est, in maioribus eius quosdam in tantis opibus nulla oris aut corporis dignitate fuisse: quæ tanta in illo erat, ut nemo unquam eum viderit, quin protinus dicere iure posset, — *εἰδ' ὅτι ἀξίον τιν' ἐγώ μιν*. Et certe omnia eius, corpus, incessus, gestus, oratio, stilus, libri nihil vulgare redolent. Propterea pauci eius libros attingunt, nisi qui nihil plebeium sapiunt. De scriptis eius dixissem, nisi iam olim de illis vulgo notum esset. Habes, ut puto, mi Douza, quod postulabas: si non, quod satis fuerit. Epistolam enim, non historiam scribimus: & ut inquit Plinius Cæcilius, aliud est amico, aliud omnibus scribere. Liberos ex quinque maribus, quatuor: feminas ex decem, tres reliquit. Audectus quinquennio ante me natus primus ex maribus orbos parentes fecit. De quo tam verum est, quod dicam, quam mirum. Cum ea esset illius infantis indoles, quæ non solum parentes, sed etiam extrarios in amorem sui inuitaret, & ut ratio postulat, pater cum impendio amaret: tamen non poterat sibi temperare, quin, quoties in puerum oculos coniceret, vultum tristitia contraheret, & signa animi mœrore depositi cum gemitu ederet, ita ut mater non difficulter colligeret, patrem saluti filij diffidere. Cum causam doloris ex viro exquireret, ille caueret a nutrice vinosa, monere: sibi exploratum esse puerum suffocatum iri. Cum quotidie hanc curam ma-

tri obliiceret, caput & ipsa quoque serio timere. Itaque accidit, ut noctu surgens nutricem puero indormientem deprehenderet, ore eius in os pueri impresso, adeo ut puero exanimando punctum temporis decideret: qui ægre ab ea oppressione refectus est. Cum iterum, & tertium in maiore periculo puerum offenderet, ebriosæ mulieris culpa, ante tempus ab lactatum puellæ pedisequæ custodiendum & regendum commisit. Miseram parentem nutricis amolitione periculum a capite filij depulisse, sese autem defunctam omni metu existimantem nihilo securiorem pater esse sinebat: Quare cum gerula puerum insanum in modum amaret, nocte quadam dormiens infellum inter artissimos complexus exanimavit. Ita patris vaticinium infelix exitus comprobavit. Leonardus anno minor me a duodecim licariis oppressus & obtruncatus est ad Laudunum oppidum Pictonum superioribus bellis civilibus. Ianum Constantium minorem me quatuor annis factio nobilitatis per æmulationem in Transsilvania interfecit, cum castro cuidam regendo a Stephano Despota, qui postea Poloniae rex fuit, impositus fuisset. Ambobus fortitudo sua, & rara indoles exitio fuit. Ex quibus Leonardus avo Benedicto, Constantius autem propatruo Bonifacio simillimus erat. De cuius fortitudine nihil dicam, ne fabulis similia, quam verò dicere videar. Silium maximum omnium natu, annis totis decem maiorem me morbus in dotalibus agris Nouempopulaniae extinxit, annum agentē ætatis quinquagesimum quintum

tum. Quatuor fratribus solus ego super sum decimus partus matris meæ, natus anno C I D. I D. X L, Aginni Nitiobrigum, pridie Nonas Augusti, horis quatuordecim post meridiem : vt meus natalis Nonis attribuitur, tempore politico. Annus, in quem incidit natalis meus, in omnibus Chronicis, & Annalibus nobilis est ardentissimis æstibus, & vindemia Solibus exusta, præterquam vbi acerba cogi solet, vt in Heluetiis, & aliis frigidis tractibus, in quibus eo anno perfectissima vini coctura fuit. Ex sacro lauacro suscepit me in æde Hilariana vir nobilis Gerartus Landa, qui me non de nomine suo, quod auerfabatur, sed Iosephum Iustum nominauit. Prius nomen, vt vulgo vsitatus, mihi hæsit : altero raro, nisi a patre etiam iam grandior appellatus sum. Annos natus vndecim cum Leonardo & Iano Constantio fratribus Burdegalam a patre missus, triennium primis elementis Latinitatis operam dedi. Inde pestilentia exactus ad patrem me recepi. Qui, quandiu apud eum fui, (& quidem, quandiu vixit, fui) a me quotidie declamatiunculam exigebat, facto mei arbitrij argumento, quod ex aliqua historia pererem. Hæc exercitatio & vsus stili quotidiani Latine me scribere assuefecit. Quia vero versus patris excipiebam, ex hac necessitate aliquem saporem poetices imbibi. Itaque & versu & prosa oratione nescio an aliis, certe patri pro captu ætatis satisfaciebam. vt aliquando me seductum rogarer, vnde sententias illas, & colores depromerem. Ego id, quod erat, mea illa, & de meo esse, respondebam. Sed admiratio-

mirationē apud amicos dissimulare non potuit Tragediæ Oedipi primæ fœturæ ingenij mei. Inquam, quantum ætas illa patiebatur (minor enim annorum XVII. eram) omnia poetices ornamenta & verborum delectum impenderam. Et sane, si bene memini, eiusmodi erat ille abortivus partus, ut eius me senem pœnitere non debeat. Anno ætatis meæ decimonono Lutetiam post obitum patris petij literarum Græcarum amore, quas qui nescirent, omnia nescire putabam. Postquam menses duos operam Adriano Turnebo dedissem, quia destitutus aliis præfidiis operam omnem in eius doctissimo auditorio ludebam, in musæum me abdidi, & in illo pistrino inclusus, quod ex aliis non potueram, me magistro discere experiebar. Igitur vix delibatis conjugationibus Græcis, Homerum cum interpretatione arreptum vno & viginti diebus totum didici: poetiæ vero dialecti vestigiis insistens Grammaticam mihi ipse formaui: neque ullam aliam didici, quam quæ mihi ex analogia verborum Homericorum observata fuit. Reliquos vero poetas Græcos omnes intra quatuor menses deuoravi. Neque vllum oratorem, aut historicum prius attigi, quam poetas omnes tenerem. Biennium continuum Græcis literis impenderam, cum ad Hebræas me impetus animi rapit. Et quamvis ne vnam quidem literulam in ea lingua nossem: tamen ad eam discendam nullo alio magistro, quam me ipso usus sum. Intra illud triennium, & deinceps multa versu in utroque sermone lusimus: multa de Latinis Græca fecimus, in quibus

bus studuimus, ut non solum Græca essent, sed etiam ne aliena viderentur. Multi enim hodie cum laude Græcos versus scribunt, sed pauci cum ea felicitate, quam in Græcis exigas. Poteramus & edere nostra, appositis ætatis annis, ut fecit Politianus in suis Græcis poematis, quæ, præter pauca, digna erant, quæ in adolescente potius amaremus, quam quæ a seniore Politiano venditarentur. Sed nostra edere, odium ambitionis, a qua semper alieni fuimus, prohibuit: quamuis ea edere & nunc quidem sine fraude nostra liceret. Scripsi enim illa non tanquam publicaturus, sed tanquam amabili insanix, quæ nos ludebat, indulgens. Testor vero meam culpam non esse, si inuito me, aut iniusso, quidam versus claustra refrugerunt. Multa in auctores vtriusque linguæ obseruauimus, ex quibus immanes partus nasci possent Variarum, Antiquarum Lectionum, Miscellancorum, & aliorum eiusmodi, quibus hodie Philologorum ambitio lasciuiare solet. Non quod eiusmodi scriptoris genus inutile putem, aut in vlllo scriptore hæc reprehendam: non enim ita insanimus: sed quia talia ab aliis edi, quam a nobis, malumus. Ut tamen nobis vigiliarum nostrarum fructus constaret, interpretandos & emaculandos auctores integros suscepimus. Hoc enim sine vlla ambitionis suspitione nos recte facere posse iudicauimus. In quibus auctoribus si eruditis lectoribus non satisfacimus, id quod nos non fugit: excusauerit totum genus vitæ meæ desultorium, & otij, quo maxime studia alun-

H. tur,

tur, penuria. Nam ab anno Clō. Id. LXIII, ex quo in contubernio generosi Ludouici Castanei Rupipo-
zæi esse cæpi, ad hanc vsque diem, nullum tempus
mihi aut a peregrinationibus, aut ab animi pertur-
bationibus vacuum fuisse memini: vt maleuoli in-
telligant, otium, quod ipsis ad maledicendum super-
fuit, nobis semper ad discendum defuisse. Immane
enim quot & quantos hostes peperit mihi non iniu-
ria priuata vlla (nihil enim mihi consciui, quo ali-
cuius boni animum offenderem) sed propensa lite-
ras iuuandi voluntas: cuius male relata mihi gra-
tiam dolerem, nisi viderem hoc genus hominum
morbo quodam animi potius, quam iudicio ad hoc
agi. Quotidie aliquis mihi succrescit aut furiosus,
aut flagitiosus, aut indoctus, qui mihi oblatret.
Neque enim vllus profecto hætenus oblatauit,
qui non vna ex illis tribus virtutibus, aut etiam
tribus simul, exornatus fuerit. Quod me multum
consolatur. Contrarias enim istis moribus virtutes
oportet esse, quas ipsi in me insectantur. Præter scio-
los, aretalogos, & sophistas, exortus est, nescio quis,
vt audio, furiosus Florentinus, quem quidam ala-
stores populares sui in obrectationem mei & inci-
tarunt, & vltro adiuarunt. Quippe iis instructum,
quibus genus meum, & existimationem ladi posse
putarunt, ad diffamatorij libri scriptionem subor-
narunt, & misero illo furoris & inuidiæ suæ mini-
stro vsi sunt. In quibus vnus illi testimoniū Agyr-
tæ illius Villanij de fabro scalario auctore generis
nostri

nostri suppeditauit: neq. eo contentus, Sansouino vt idem scriberet persuasit. O homines astutos! Plumbeis pugionibus nos iugulant, cū de nobis nihil adferunt, quod non illorū capiti vertat. Ego illum horribilem & sacrum librum non vidi, præter Titulum: quo putat apud populares suos vendibilem mercein suam extrudere, cum me obrectatorem nominis Italici vocat. Hic igitur titulus homines Italos, si qui inter illos otiosi sunt, ad totum librum legendum inuitabit, qui alioqui limis oculis & titulum ipsum præteriissent. Ostendant mihi, cui obrectatus sim. Si mihi necessitas imposita esset alicui obrectandi, & ita insanirem: cur potius Italis, quam Germanis, aut Gallis meis? ἢ γὰρ τῶ ποτ' ἐμὰς βῆς ἤλασαν, εἰ δ' ἐ ποτ' ἴππου. Quis effusior vnquam in laudes eius gentis, quam ego? Iurare possim liquido me plures & meliores viros amicos in Italia habere, quam vllum obrectatorem meum Italum. Quod si furore actus aut per lasciuiam toti genti odium aut bellum indicerem, tamen propter eos, quos multos in ea gente & colo, & obseruo, à furioso instituto desisterem. Si vero sunt, qui me co amentia progressum putent: tantū abest, vt eos in Italogum numero habeam, vt ne in hominum quidem censeam. Qui librum illum dignum auctoribus suis, me autem indignum legerunt, aiunt tenebrionē illum putare me auctorem nescio cuius libri, qui eius inscitiam, & amentiam, qua omnes bonos infectatus est, exagitarit: ac propterea, dum auctorem vulneris sui persequitur, obuium cornibus

bus incurfare, more fauciarum ferarum, quæ in eos, quos obiecit casus, sæuiunt. Esto: ego sum auctor eius libri: & ita otium mihi sit ab re mea, vt curem, quid deliræt Corybantes in vrbe Florentina: Quam latebram quæret inscitix, & prodigiosis erroribus suis? Siquidem verum retulerunt amici mei, qui illius priorem librum legerunt. Ideone ego ero nescio quid, quia ipse id, quod est, esse non vult? Absoluant eum ignorantia & temeritate, qui eius monitores fuerunt: & viros putabo. Si quis me illo libro contumelioso moueri putat, & me illius Florentini rationem habere, qui misericordia potius mea, quam ira, dignus est: næ ille longe fallitur. Perinde est mihi ab illo vituperari, ac laudari. Laudes enim & iniurias nebulonum in promiscuo habendum. Neque ex his gaudium, neque ex illis dolor ad nos pertinet. Sed ideo illius mentionem feci, quod quidam male feriatæ stipem suam in illum æruscatores contulerunt: & qui neque factæ, neque dictæ vllæ a me antea prouocari sunt, ij ope & consilio suo eius inciuilem audaciam & conatum iuuarunt. Quamuis conuicia hominem probum & constantem non labefactant, tamen concutiunt, & somnos rumpunt vt culex stridens, aut mus Leonem expergefaciens. Excuso iniurias nõ accuratas, quas subitus iræ calor exprimit, & quæ mentiendi non habent tempus. Sed qui meditarum furorem adferunt, vt fecerunt isti scalarij fabri, ij quamuis non mouent nos latratibus suis, tamen aliquando sollicitudinem obiciunt.

Inultos

Inultos enim pati inertia censetur: respondere, in-
fentia. Et præterea nescio quomodo magis descen-
dit in animos hominum, & magis circumfertur ma-
ledicæ vernilitatis, quam bonæ frugis liber. vitu-
peratio bonorum ægrotantis sæculi argumenta sunt.
Hoc nos in Gallia superioribus annis experti sumus
nimis. Hæc licentia ab insectatione virtutis pri-
mum, & literatum & doctorum hominum inci-
piens, ad regum vsque iniurias & cædem denique
peruagata est. Ego vero omnibus casibus expoli-
tus sum. Iam maleuolis par componor, & contra
iplos ab ipsis quotidie induror. Imperata est nobis
a sapientia moderatio. Hoc tributum nobis impi-
gris & alacribus pendendum est. Malo modestiam
meam omnes, quam iustam iram pauci sentiant. Ec-
quis leget illa, nisi qui auctoris moribus sit? Quis
delectabitur, nisi is ipse, qui Venetiis ad eum scri-
bens, fabulam de scalario fabro illi dictauit? qui,
cum esurire incipiet, locabit operam Inquisitioni, vt
bonis periculum creet, & delaturis victum quæ-
rat. quod quidem multos iis moribus, eoque ingenio
præditos facere vidi: quemadmodum solent scor-
ta exolera, quæ anus factæ lenocinium facere insti-
tuunt. Mouerer vero, si viri moribus, & doctrina
excellentes hoc facerent. Nunc vero a talibus vitu-
perari, hoc vero laudari est. Euitari non potest, quin
virtutem, tanquam umbra, non solum, quod inquit
ille, gloria, sed etiam inuidia sequatur. Ecce, quo-
cunque me conféro, inuenio rupices, & Marrucinos,
H 3 quibus

quibus virtus mea statim obolet, vt suis Amarcinum. Quocunque eo, mitto mei signa. Quisquis perditus est, infans, virtutis & bonarum literarum hostis, vestigiis me meis colligit, & capitali odio persequitur. Et profecto Deo opt. Max. gratias ago, quod virtus quidem mea inimicos mihi peperit, sed eadem longe plures amicos quaesivit. Tot enim egregij genere, moribus, literis omnium ordinum viri nos amant, vt horum generis humani retributorum ratio nobis habenda non sit. Conueniant omnes furiosi, sophistae, aetalogi, & operas mutuas sibi tradant. Ne minimam quidem partem eorum praestiterint, quae praestitimus ipsi: & sudabunt plus satis. Quid mihi obicere possunt praeter virtutem, quam non habent? Nobilibus natales suos iactantibus habemus quam obiciamus vetustatem generis mille & ducentorum annorum, eamque nullis fabulis affectatam, sed auctoritatibus antiquorum monumentorum assertam. Literatis si in aliquibus probaui me aliquid scire, culpa vaco, si in aliis idem non praestiti. Et quis hoc sibi promittere potest? De moribus etiam inimicos meos iudices fero. Nullius mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere debeat, neque quod aut existimationem sinistram posteritati, aut corpus effretum tradat senectuti: cum continentia antea vitae ad hanc usque aetatem eam artuum & membrorum firmitudinem mihi asseruerit, quae nec meliorem iuniores optare possunt. Regibus, Principibus & proceribus noti sumus.

mus. Clarissimi & illustrissimi sumus. Literarum
amantissimi sumus. Ab omni ambitione, & inuidia
remoti sumus. Mendacium tam a natura, quam a
patris instituto capitaliter odimus. Rumpatur in-
uidia. Non possumus esse dissimiles nostri. Omnes
inimici nostri virtutem non vitium in nobis hacte-
nus insectati sunt. Equanam felicitas huic parere
potest? Sed ut scias me non vniusmodi hostes habe-
re: quem tot nationes norunt, is ego solis Aginnati-
bus popularibus meis ignotus sum. & quidem com-
mendatitius mihi opus esset, si ad illos cogitarem.
Iam trigintaquinque annos fortunæ meæ euer-
tunt. Nuper etiam vicino meo acceptum refero,
quod maternum prædium meum, qui erat vnicus
patri meo ad philosophandum secessus, misere va-
statum & diuexatum est. In ipsas quoque arbores
fruitum: ne prouerbij fidem eleuarem: Aliquid mali
semper esse propter vicinum. De cuius barbarie &
inciuilitate alias fortasse erit exposulandi locus.
Hoc precium innocentie meæ tuli, dirutos penates,
bona direpta, & quicquid victoria in hostes patriæ
permittit. Ac ne priuatim de vilo queri possim, ho-
stes publice inueni, qui nihil non fecerunt, ut doce-
rent me ad sese non pertinere. Fateor sane: atque
adeo ad Batauos, in quos translatus sum, gentem iu-
stissimam, & humanissimam, me potius, quam ad
Nitiobriges pertinere dico. Septimus enim sum ab
illustrissima Batauorum comite Margareta, cum ne
auus quidem maternus Nitiobrix fuerit. Ita anti-
quus

quus sum Batauus, & nuperus Nitiobrix, cui gloria-
tioni meæ cumulus accessit tua & præstantissimi fi-
lij tui amicitia, mi Douza, in quam receptus sum,
& quæ tanti apud me est, ut ea omnium patriarum
desiderium ex animo meo obliterare possit. Sed
quid ago? quo progredior? quæ erit finis? Hic qui-
dem liber est, non epistola. Quare Vale. Lugduni
Batauorum XIII. Kal. Iunias. CLO. IO. XCIII.

FINIS.

65
I V L I V S C A E S A R

S C A L I G E R

A R N O L D O F E R R O N O

A T T I C O ,

Patritio Burdegalenfi.

S. D.

MA T V R A N T I mibi consilia studiorum meorum, propterea, quod & sero inita & multa opera ad perficiendum egere videbantur, obiectum est, Attice, eiusmodi impedimentum, cuius impetu non illa modo, verum spes omnes nostra quoque concidere. Cum enim eo properarem, ut filioliis meis lectissimis adolescentulis quam plurimum facerem in re literaria: eorum alter bimulus, cuius aetas quanto erat innocentia propior, tanto aptior fuit ad injuriam accipiendam, acerbissima mortis tela, quae ipse in corpus suum excepisset, ex mœrore infixit mihi. Atque illius quidem indoles, Ferrone, quae tum aetatem, tum expectationem omnium nostrum praevenisset, & tunc pietatem meam, qui pater essem, & nunc luctum nostrum, qui mortales sumus, & deinceps posteritatis gratiam, cuius commodi divini ingenij sui monumentis aucturus ille fueras, merita esse credebatur.

At quo mortis genere abusa est securitate nostra invidentissima bonis omnibus fortuna? O dii immortales! me ne auri illius infantis vitam ei commississet me ne ei vitæ vitamque suppeditasse, quæ illi mortem esset allatura? me iis opibus, quas meo

I

sanguine

IVLII CÆSARIS
SCALIGERI
ORATIO

87

In luctu

AVDECTI CÆSARIS
FILII.

 I pietatis meæ, CIVES, monumēta crebra clementiore fato veterum suorum meritorum cursum tenere potuissent, non huiusce nunc acerbissimæ tempestatis appulsu consilia nostra miserrime conficerentur. Quæ enim periculâ aut piis votorum nuncupationibus auertere, aut præsentī corporis animique vi a meorum liberorum ceruicibus depellere consuevissem: nequaquam hoc alienissimo ætatis meæ tempore eorum periculorum non euenta solum sed memoriam quoque ipsam cogeret detestari. Heu me miserum! Eone res cecidisse, viri studiosi, ut qui omnes meas spes in perpetuis literarum thesauris reposuissem, maximum à diis immortalibus beneficium putarem me consecutum, si hoc tanto in luctu liceret mihi diuinæ humanæq. sapientiæ obliuisci? quemadmodum enim charissimi capitis amissi recordatione, paulisper intermissum malum rursus integrascit: ita si qua mentis remissione atrocissimi casus vestigia obtegi contingat, tum me lenioris fortunæ fructum capere putem: quoniam communia officia humanitatis, ciui-

I 2

lia

lia merita, memetipsum denique ex animo meo aliquando delere valuerim. Quod si hoc fatale fuit mihi: ut cum suauitate studiorum meorum iacturæ acerbitas mea in memoria tam penitus, tamque pertinaci diuturnitate debeat insidere: saltem nobis illud reliquum factum sit, Audeat filiole, ut earum literarum ornamenta non ad tuam gloriam, quæ per sese immortalis est, sed ad miserrimi patris consolationem conferantur. Atque utinam deorum immortalium consilio hæ mearum reliquæ miserationum ita subleuantur, ut iustæ doloris magnitudini elegantiore orationis apparatu respondere possent. Profecto si tuarum virtutum ingentem illam, ac plenam spem dicendo æquare non valerem, at iuualet sane me summum esse oratorem: quoniam fuisset pater incomparabilis. verum cum neque mihi propter incertis immanitatem, neque cuiquam mortalium, ob tuam diuinitatem, tantum unquam copiarum datum sit: quoniam felix esse non potui te viuente, gratus sim saltem interempto tibi, qui extinctum pene gentis nostræ nomen reuocatis auit virtutibus amplissimo certissimoque omnium civilium officiorum cultu cumulatum feras effecturus. Quodque mihi natura ipsa negat, perniciosisissimi luctus oppressio mole, hoc eius iussu exequar, ingentis amoris magnitudine concitatus. Qui enim vitæ nostræ spatiis certas præscribi regiones, certosque tractus ira animaduertentem, ut hoc aui, quod sibi ipsi in nobis aliquando defuturum est, in succedentis transmissum soboles continuatis intervallis

vallis componatur: omnium meorum momenta cogitationum ad liberorum meorum salutem, atque integritatem referenda iudicabam: & quorum commodis nostra incommoda deberentur: & in quorum vitæ præsentis finem præteritæ vitæ nostræ memoria conquiesceret. Ac quāquam in pueruli funere maior luctui modus adhibendus esse videbatur, propterea, quod imbecilla ætate; & nihil eorum præstare potuerit, quibus sublati, non sine maximo dolore careamus: & æquali ingressu lucis huius ad vitia virtutesque propensus esse queat: ego tamen contra sentio, diuinum nescio quid desiderare nos: quod & nostro flexu ad optima quæque tenerum adhuc dirigi poterat, & miserrimum hoc ipsum esse oportere existimari, cum amisimus id, quod esset omni obtreccatione maius. Eam, dii immortales, ætatis innocentiam, quæ hoc, quod maximi beneficii nomine a vobis naturæ nostræ exhiberi potest, huius florentissimo vitæ vix degustato cursu, nullo suo merito crudelissime spoliatur. An vero & suæ duritatis conscium fatum fuisse censeamus, quod ea illam ætate rapiat, quæ vix sentire iniuriam, lamentari non admodum, exprobrare nullo modo possit? Quare cum neque pro re satis ego conquiesci, neque pietatē me quisquam valeat consolari, cui meioris acerbitas, iacturæ immanitas ignota sit: neque nota esse queat ulli, qui pater non fuerit? qui non hic pater fuerit: qui non huius demum fuerit pater: hoc postremo pietatis meæ momento, quæso mihi deprecari liceat illud a vobis, CIVES, vt neque

quin illi gloriæ laudisque participatione reponeretur. Quo me igitur vertam, CIVES? ubi natus fuit AVDECTVS CAESAR, eum locum laudem? in quo particeps factus est diuinitatis exortu suo? an vnde oriundus erat (hoc enim solum verbum, me miserum, patriæ superest calamitati) generis semina commemorem: quæ oculis tractibus a priscis proavis repetita, seros etiam in nepotes radices agunt? Galliæ ne igitur dicam laudes, an Italiæ? At enimvero deterritus magnitudine iustæ laudationis, quæ argumenti nostri splendori appabatur, quibus animi viribus, quibus temporis fretus spatiis, cogam in angustum duarum excellentissimarum gloriæ provinciarum? Quarum utraque cum fortissimos extulerit viros, vix satis tamen fortiter fecisse videntur illi, ut secundum patriæ dignitatē dimicarent. Cum multos & olim procrearent, & in præsentia non paucos alant eloquentissimos: nullius vnquam oratio earum gloriæ par esse potuit. Dicam ne illas igitur eo fato ab ultimis elementis ipsis exorientis orbis comparatas atque constitutas, ut altera omnium nationum domitrix, altera dominatrix existerit: altera alterius victrix, altera alteri obtemperatrix: neque enim hæc ab alia vinci potuit; neque nisi ab hac illa superari. Cogitate, CIVES, atque respicite pulcherrimam, opulentissimamque Italiæ partem a maioribus vestris conditam, maximas, fortissimasque Galliarum nationes a nostratibus colonis instauratas: communicatum robur: temperatam animorum vim: dispersitos mores, humanitatem; mansue-

mansuetudinem. Repetatur a vobis cum veteri, tum recenti memoria virtus utriusque gentis par: constantia, fortuna, redditæ clades, recepti triumpho, vindicata libertas ultro citroque, pacatus ardor adeo, ut satis sibi accessionis putaret factum, si æmulatoris iugum depulisset: abundeque alteri censeret imperare sese, si ei non seruiret. Quod si non solis virtutibus, quemadmodum plerique sapientum, vitæ nostræ rationes putemus: vultis fortunæ, quæ appellant, bona deinceps commemorentur: vultis utriusque opulentiam, siue metalla intelligatis, siue aliarum rerum copiam, quibus vsui ac decori, quantum natura exigit, indulgemus? Equorum armenta bellatorum, vrbes ingentes, bene munitas, frequentes, bonarum artium plenissimas, amplissimos senatus, tutissimos portus? Iam ipsum vber agri latissimum, feracissimumque, ac prope aureum, in vtraque simile atque æquale. Quid enim beatius campis istis prouinciæ Narbonensis? quid toto Belgio opulentius? Quid fertilius Liguribus Taurinis? quid pinguius tractu illo toto, qui inter Apenninum, atque Alpes Rheticas innumeris fluminum flexibus atque anfractibus irrigatus, Eridani regis imperio patet? Quid vtraque in terra, & Gallia & Italia Venerorum angulis vberius? ut profecto cum nominum coniunctione, quæ nomina mortalium casibus, locis illis contigerunt, natura ipsa pari conatu studiose certasse videatur. Priuatim vero quæ ciuitas olim debebatur, huic nunc nouo cælitum ciui, ea ciuitate quid amœnius, quid pulchrius, quid magnificentius?

tius? Quæ enim omnium, quæ vsquam extant, vrbium cum VERONA, siue situm contempleris, siue cælû admireris, siue natalia putes, animorum robore, corporum dexteritate, fortitudine, splendore, simplicitate contendere ausit? atque eius quidem excellentiam cum contemplor, CIVES, video BRENNVM illum fortissimum gentis vestræ ducem, generis nostri auspicatissimum conditorem, non temere tantis exercitibus & victoribus & inuictis, præfectû fuisse. Etenim memoria repeto, mirificis illum cõsiliis post tot, tantasq. extructas vrbes, Comum, Bergomum, Cremonam, Brixiam ipsam, illas aliam alia de causa variis vocabulis nominasse. Tandem vero posita VERONA, eam vnam omnium dignam iudicasse, quæ de suo nomine BRENNONA dici mereretur. Nulla extat vrbium Italicarum, quæ salubriore cælo ambiatur, quæ clementiores despectet colles, effusiores subiectas planities, patientiores campos, vallium excursus viridiores. Nulla, quam æque nobilis amnis interluat: neque enim vlla est in re cum amœnissimo Atheßi Tiberis conferendus: non vsus, non celeritas, non tractus huius ad illius commoditates, impetum, magnitudinem accedere potest. Ipsa vero ædificia quibus cedunt? omittamus theatrum, cuius ruinis paucorum, quæ toto orbe terræ visuntur, miraculorum non numerus modo, sed maiestas quoque merito augeatur. Spectemus tot illusterrimis pontibus domitam fluminis impotentiam, iunctamque cum Gallia Veneriam. Ibi suum in sinum ipsa vrbs media sedet, horum bellicam
K gloriam,

gloriam, horum diuinam sapientiam, quasi iustissima quædam mater recipiens, referensque in ciuibus suis, omnium gentium tum humanissimis tum fortissimis, tum etiam sapientissimis. Quod si, ut plerique putant, nobilitatis vis in bellicis exercitiis, in venationibus, in vacationibus ab rebus vilioribus sita est: nulla, hac in parte, neque indigenarum, neque exterarum urbium cum ea comparari possit. Est ne vero quicquam, quod anteponas BENACOLACUI, toto hoc ambitu terrarum, qui frequentioribus commerciis notus est nobis? Ad animi laxamenta ver perpetuum, hyems pro frugibus, æstas ad menses, autumnus intemperies nulla: piscium generosissimorum elegantia quædam propria, atque natia, nobilissima oliueta, Hesperidum horti incomparabiles, ut neque ex veteris Græciæ insulis, neque ex ea, quæ postea Magna cognominata est, speciosiora poma subuehantur. Nam vini quidem excellentiam illam admirabilem, hoc tanto in mœnore meo, nequaquam ausim commemorare. Age vero gentis nostræ magnitudinem post Romani imperij inclinationem, nulli secundam diu, sæpe etiam multarum principum nationum, qua oratione, quibus eloquentiæ numeris prosequi possim? quæ vetustatis suæ illustrem gloriam, incertum est, obscurarintne an auxerit virtute. Nondum hæc nomina, quæ Comitum atque Marchionum circumferuntur, exorta erant: & Scaligerorum florebat imperium. Vultis annales nostros afferamus: quos rudes, atque barbaros (ut tunc ea ferebat ætas) vir bonus atque eloquens

quens Paulus Æmilius pulcherrimis Latinitatis donauit monumentis? Hic nunc iam millesimus annus agitur, cum THEODORICVS Scaliger Alani filius in Feltriorum Montium faucibus obiecit sese Attilæ Hunnorum regi, eamque tempestatem in Altinum, cæterasque oras inferiores depulit. cuius Theodorici opera, postquam Attila in Noricum reuersus seditione militari ob agrariam diuisionem cæsus fuisset, Veronam ab illo incensam e Tridentinis accolis, nobilissimisque Euganeorum reliquiis instaurauit. Concurrabant ad auctorem libertatis, salutis præsidem, pudicitie conseruatorem suum vicinæ nationes: quibus præsentium euasio periculorum futuræ securitatis opinionem faciebat. Neque enim sine aliquo numine potuisse id a mortali præstari manu, quod vniuerso pene orbi illi communem calamitatem vnus omnium sedare valuisset. Igitur neque veteres similitudines, neque diuersa studia plus poterant, vt disungerentur, quam illius viri fortuna atque sapientia, vt vnum in corpus coalescerent. tantaque eius auctoritas, tanta virtus exstitit, vt qui paulo antea cæteris imperare consueuissent, illi vni cederent fortunis, corporibus, animis ipsis: quos ad illud vsque tempus gessissent inuictos. Frequentiore ciuium robore constituto, atque aucto imperio, promotum pomærium est, adiecta ea tum vrbs portione, cuius regiones trans flumen ad orientem pertinent, atque ipsi subiacent colli. Itaque imperij nostri vetustatem si memoria complectare, præclarissimarum vrbiū natalibus prior est, pene

omnium regnorum, quibus Europæ nationes in præsentia multæ parent, principiis longe antiquior, si merita agnoscamus: cum deorum immortalium consiliis coniunctam fuisse intelligetis. Qui, cum pulcherrima Italiæ parte deuastata, illi regioni vellet parcere, eam pietatem cum fortissimi viri gloria communicatum voluere. Quod enim Leonis Pontificis Maximi diuina maiestatis impetratum fuit a barbaro, ab Italica deinceps vastitate ut temperaret, hoc ille armorum, animique vi vicit, atque obtinuit. Mitto TREBELLII Scaligeri virtutem ne an fortunam insigniorem? Is ducentesimo circiter anno post, Vngarorum secutus arma, qui sibi illi illum belli artibus atque opinione florentem inter duces elegerant, atque euocarant, contra Lituanos, ac Prusios, primus omnium Italorum effecit, ut Sarmatarum, Scytharumque fuga pugnax, verissima fuga esset. dicam BENEDICTI superioris auspiciis non procul Adria Desiderij regis exercitum, qui Adriani Pontificis res oppugnaret, victum: eius coniuge, liberisque Carolo Magno redditis, auctorem fuisse tum cõtinuandæ victoriæ, tum augendi triumphi, ac tandem vero funestissimo bello finem imponendi. Dicam ab eodem Magno eum socium, atque amicum appellatum. Dicam huius nepotem ALBERTVM Taxilli regis Noricorum, qui socii sui Desiderij res vellet restituere, impetum tandiu retardasse, quoad Carolus saluberrimo aduentu suo magna manu ingruentium Hunnorum reprimeret excursions. Dicam in tanta illius seculi feritate ab

ca gente

ea gente ciuilem tum prudentiam, tum comitatem, quæ perraro militarem impetum comitantur, non penitus abfuisse. Etenim NICOLAVS Scaliger, cui virtus cognomen FORTIS fecisset, inter primos apud FRIDERICHVM Barbarussam summa cum polletet & gratia & auctoritate: inuitusque eius iussu multa oppida pontificij iuris expugnasset: victoriarum frequentiam exercitui gratulanti, memorabilem vocem illam ac vere diuinam emisit: Profecto, inquit, commilitones, vincendo perimus. Reddita postea Fridericho pace, transportatoque in Syriam exercitu, Nicolai filius ALBERICVS non solum patris felicissimam, clarissimamque memoriam obscurauit, sed etiam apud exercitum pene imperatoris auctoritatem. huic omnia consilia credi, ipse mature imperia capere, fortissime gerere, belli molem vniuersam sustinere. multa ille ac præclara sine magna manu sæpe, sine imperatore pleraque conficere: sine illo neque Imperator comminisci, neque vniuersus, exercitus moliri prorsus quicquam. Hic ille est Albericus, qui plus tricies extra ordinem pugnavit, semper victor. Huius vnus virtutes satis habebamus commemorare, nisi vtriusque CARNIS diuina prudentia, magnanimitas, iustitia, sanctitas ad sese meam vocaret orationem: Te vero, MASTINÉ Princeps, quo consilio, ac piaculo potius tacitum relinquam? cuius animi ne an fortunæ magnitudo fuerit illustrior, atque constantior, nemo facile iudicare possit. potentia certe tanta existit, vt etiam Ludouico Bauaro Imperatori fuerit formidabilis,

qui cum reiectis priscis Regulis ab Italicis ciuitatibus, alios imponeret nouos, Maltini vnus vim neque experiri voluit, & vltro obrulit, quod alij neque precibus, neque armis valuerant impetrare. Te dicam NICOLAE pie, qui auus fuisti mihi. Te pater BENEDICTE, fulgur, fulmenque belli formidabile, qui iustis praeliis duodequadringenta interfuisti: plus centum excursionibus pro Fridericho Austriano Imperatore, aut pro Vngarorum rege optimo, atque fortissimo Matthia, aduersus Illyrios, aut Turcas praefectus fuisti. Certamine singulari ter ex ferocissima Othomanorum gente cum optimis spoliis florenti aetate victor rediisti. Proh Dei atque hominum fidem, vbi ea omnia sunt nunc, AVDECTE fili? vbinam sunt semina ista ipsa, quae in te quasi diuinitus subacta solo ad clarissimas illas fruges mandabantur? Ea vero cum interitu intercepta sint nobis tuo, quid aliud dicam miser, nisi nos hanc desiderare nunc, quae olim fueramus admiraturi illorum morte, siue ea naturae imperio affecti fuissent, siue quam pro reipub. salute cepissent. Carebamus fructu tantarum virtutum, nisi quem eorum exemplo nobis multa cura atque perspectione parabamus. Memoria enim illa tanto erat iucundior, cuius lux etiam post extincti corporis cineres fulgeret. At in te, filiule mi, cum ille splendor sero reluxisset, celerissime extinctus esset, & illorum memoriam ingratain & tui miserabilem fecisti mihi. Quanquam non ego te potius in tuorum maiorum recordatione censeo laudandum, quam eorum fatum in tui spe fuisse

fuisse instaurandum: cuius olim opera, quorum corpora essent deleta morte, eorum nomen in deorum immortalium sempiterna consilia reponendum fuit. Mirabatur natura stupida vires suas: suæque potentiae magnitudinem pleno quasi in speculo contemplabatur. Abstinebat illa, siue oblectatione tam perfecti operis, siue metu: quippe quæ tantam ad molem si semel corruisset, restituendam sese imparem vereretur. Cum ecce de improviso is luctus non tam præsentibus rebus meis, quam vniuersi orbis expectationi oblatus est: pro qua spe, nihil præter infelicissimam memoriam illius diuinitatis, nihil nisi mæror orbitatis, futuræ solitudinis miserrima cogitatio relicta est mihi. Ergo quid agam primum? aut quid non agam potius? lugeam ne orbos penates meos, accisas spes posteritatis, intercepta cōmoda senectutis? an diuini pueri obitum, absentiamque perpetuo aliquo consecrem colamque monumento? ut quoniam quod ei maximum dari poterat a patre, a me accepisset, ut viueret: hoc cum ab eo sublatum est, quoquo sane possim officio, ac potius pietate resarciam. Fuit hoc in more positum, CIVES, ut in funeribus viri fortes laudarentur: quo eorum iustitiam, temperantiam, fortitudinem, pro exemplo imitandam aliis proponeremus, verum nulla pene vnquam tam solida in quopiam virtus fuit, quin aliqua vitiorum affinitate fuerit adumbrata. Neque enim fuit hoc vlllo, quod equidem sciam, tempore comparatum, ut vni cuiquam vniuersa sint attributa, quæ sua cuique fatorum certa lege, certisque portionibus

tionibus ascribenda essent. Dispersitæ virtutes aliæ alij occultis vitiis nonnihil vacui sæpenumero reliquere. Quanto magis ætas ista aurea laudanda est, in qua puritatis, atque simplicitatis modus, species, flos ipse enitescit? Nonne iustitiæ pars est, nulli facere iniuriam? At ea iniuriæ obnoxia, nulli rei formidini est. Quid temperantius, quam ab alienis manus abstinere? Hæc nihil tollit. Quid frugalius, quam victus simplicitate contineri? Hæc præter lac, quid petit? Quid sapientius, quam bene monenti parere? Hac facilius, lenius, flexibilius nihil. Quid Deo similis, quam innocentia? Hæc hoc cognomen vel sola vindicat. Erat ille in hac ætate omnibus mortalibus communi, quæ aditus vtriusque fortunæ quidam est. At ea in ætate ita agebat, illi ut imperare posse videretur. Risus iucundus, sed non effusus, prudentiam lenitate conditam pollicebatur: obtutus grauis, ac virilis, frons regia. Iam osculum illud diuinum, modicum, pusillum, verissimum, præsentissimumque signum temperatæ atque prudentis orationis: iam tempora caua auitam sapientiam promittebant: modicellæ aures, humanitatem. iam tota facies castra meditabatur: sed illa prisca, frugi, composita disciplina militari. Iam ad armorum fulgorem quæ exhilaratio? quæ lætitiæ? quæ exultatio? Iuro vobis, C I V E S, per miseras meas: cum clangenteis tubas ad explorandam animi firmitatem semel atque iterum admoueri iussissem, vltro in earum sinum ac fauces manusculas inseruisse. Tantum absuit, ut deterreretur. Si quis esset (vti fit) obortus

obortus fletus, non cibo, non crepundiis, non munusculis aliis potius, quam venaticorum canum interuentu sedabatur. Munditiarum vero aut præses, aut certe comes futurus fuit. Est in ea ætate, quod a fœtus primordiis excrementa concepta perpellat ad cutem. Ergo neque nutricis operam, neque medicorum manus quicquam moratus, vltro ipse quoquo posset aggressus modo excindebat, neque futurum dolorem veritus, neque vrgentem curans, sanguine suo fluente nihilo factus commotior. Sunt hæc parua: sunt, fateor, tanto quæ in cœtu hominum commemorantur. Cæterum, Ô C I V E S, omnium virtutum modica initio species, perpusilla semina omnia sunt: quæ vel in vobis ipsis dedere specimen tanti decoris, quantum in fortissimis ciuibus dii immortales esse voluerunt. Sed milites viros etiam fortes atque audaces refugere dolorem ipsemet hisce oculis vidi. Ille contemnebat. Sed audio etiam philosophorum nomine dignatos, qui summum malum ponerent in dolore. Ille irridebat. Denique natura plene præstare non poterat, quod in eo pollicebatur. Sed enim aut mentendum erat ei: aut nos promisso viro defraudandi. Quæ si a mœroris mei impotentia redarguatur, respondeat, opinor, satis fecisse sese: si, quantum potuit, effecerat. Quid enim, inquit, amplius dedissem? putasne veram ad frugem tanta semina peruenire potuisse? Infantem luges: at vir mortuus est. Fatum in eum grassatum est, cui providendum mature fuit, ne ab illo diuini animi libertate superareretur. O peruersum fatum, atque inui-

L   dum,

dum, atque inhumanum. Aut moderatius cœpisses, aut fidelius perfecisses. Nunc uti demolirere, pulcherrimum ædificium extruxisti? Quod si de rebus humanis sublatus, nullius præterea mortalis indiget testimonij; quid mihi misero restat aliud, quam illius memoria: sed & sola & soli? Qui siue improbus futurus fuerat: hoc ipsum doleam necesse est, exprobrari ab illo posse fatis ipsis, ab iis sese eum factum, qui emendationis indigeret: sin bonus, quis me, amisso tanto naturæ pignore, tanto in desiderio consolabitur? Dicent finiti labores morte: tum carcerem, exilium, infamiam, ignominiam, ægritudinem, egestatem. Præclarum vero mortis opus, si exitio ipso demum incommoda sunt leuanda, maioreque miseria delinās miser esse. Animæ carcerem appellant corpus hoc: cuius angustiis atque vinculis exoluti animi, expetitam in libertatem vindicentur. Verum istorum hominum laudanda sapientia est: qui euentus nostrarum miseriarum solent vocabulorum lenitate mitigare. At mihi opificis æterni consilium nimis stulce damnare videntur, qui primis incunabulis mortem felicem arbitrantur. Qui igitur constabit orbis? etiam ne hæc vitæ alia super alia addita spatia pro damno habeantur? Quid? ne nascamur quidem: ipsæ animæ formatae statim, ne corpus, unde aliquando eximendæ sunt, subeant, in patriam illam illico subuolent sempiternam. An & corpus nostrum hoc, diuina structura concretum, atque temperatione modulatum, supplicij loco datum nobis dicent? etiamne merendum nobis est hoc
ære

are felicitatis, quam vos maturam inortem appellatis? Ac quanquam omnis vita nostra labor esse quidem atque adeo incerto beneficio possideri precario videatur: est tamen dei ius quoddam, quo qui nondum potitus est, miserorū loco habeatur. Nihil enim dissimilius Deo intelligitur, quam id, quod nunquam fuit. Qui Deus si incorruptum atque perpetuum ævum agitare creditur: iactura est profecto illius diuinitatis, non diu existisse. Scio illum ego humanis exemptum calamitatibus, id iter instituisse raptum: quod iter, si optio data esset, vltro fuerat suscepturus. Illius florentissimi animi vim atque virtutem eo reuertisse, vnde Dei Opt. Max. manu emissā esset: ab immortalitate exceptam de illa præclara, atque ineffabili specula nostratia hæc omnia pusilla atque imbecilla despectare. Non igitur cum in me fleo, sed me in illo: cuius equidem casu concidi. Me, me, inquam, fleo, C I V E S, noua mortis confectum lege, alieno interitu interemptum. Ego in illo vivebam: in illo interij: in cuius vitæ spatio me ipsum humanis legibus interceptum futurum speraram, porro vt viuere contenderem. Heu frustra. Ipsa nanque fata, quo vtrunque prosternerent, alterum deiicere satis habuere. At quo modo? quæ præcesserat denuntiatio a diis immortalibus, quod humana conditione cōtingere solet, vt imminencia pericula caueamus? præuenit calamitas nuntium, præuertit metum, occupauit prudentiam, extinxit cōsilia: quibus casus isti euitari cōsueuere, vt non expectatum dolorem amentissimus æquaret stupor. Quemnam

igitur æquanimittatis portum pararim mihi? Quod finxerim profugium? cui tam vasta tempestas tam repente existit, vt per sese miserum naufragium omnium miserrimum fecerit. O dii immortales! Vbi ego tantum suscepi flagitij? quam in me admisi culpam? quid tantum illo deliqui die, quo me alienum scelus atq. væcordia sæuissimo nuntio exanimauit? Ac nihil ille, fateor, amisit: qui nunc nihil potest amittere. Magnum enim ius adeptus est firmissimæ libertatis: qui omnia nunc infra sese despectat, aut possidet, aut contemnit, aut miseratur. Ego alia ratione, illum cum amisi, nihil præterea possum amittere: cui nihil, ac ne meipsum quidem quicquam reliqui factum sit. O me infelicem! quippe neque aliena, neque mea iam mihi vita vlli vsui futura est. An vero ius suum mors ita voluit non persequi, sed prorogare, vt bis me alieno scilicet semel nunc, atque meo iterum olim fato posset interficere: Atque equidem quanquam meipsum ita censeo cõstituendum, atque confirmandum, vt nequaquam sordidiorum more dolori mollius cedam: nolo tamen non hære mihi memoriam amissorum viscerum meorum: siue quod illa fuerunt mea, qui est communis omnium animantium sensus, ac dulcissima naturæ commendatio: siue vt, quo possim modo, factorum vlciscar crudelitatem, quæ cum eius corpus ademerunt mihi, speciem saltem relinquunt, vel inuita. Et quoniam illius vitæ officia sua, nostra cum fortuna non licuit cumulare, non deseret me voluntas hæc, quæ fortunam nostram ad illius interitum adiungat. Hoc de-

mum

mum solatij contra raptores habeant, quod eum neque ex natura rerum amplius possint tollere: & suas vires in illo exhaustas mœreant: si de meo animo etiam hoc cum doloris maximo sensu nequeant abolere. Erit enim hic ipse animus excindendus illis, ut prorsus penitusque diuinum in caput illud potuillè videantur. Ergo quærendæ opes fuerunt mihi, ambiendæ amicitix, capiendi magistratus, suscipienda ingrediendaque ratio, tantorum studiorum, quibus olim non possem frui, cum me mihi ipsi carendum esset tandem? Mene tibi spes, meas fingere, charissime fili mi? Mene tibi destinare cogitationes? Mene parare tibi in literis locum, quo me anteuerteres? in re bellica statuere sedem, qua maiores illos tuos antecesses? At tu nunc contra miser, hoc in vitæ curriculum securus es illos, nos antecessisti. Antecederes vtinam, non raperere. Fraudasti infelicissimi patris genium, turpasti caniciem, attriuiisti vitam, qui fortiter aliquando mori poteras, morte ipsa tibi parere immortalitatem, in mortē immaturam passus es tuam ipse, meā mihi serari, seipsam ut maturaret, effecisti. Si te hoc manebat fatum: neque vlla aut vi aut prudentia humanā vel retundi, vel corrigi poterat: tanto minus tolerabile iudicetur, quod & asperum est, & fuit inexorabile. O vere crudelissimum fatum! quibus te armis arcere, quibus beneficiis poteram delipere, quibus nunc insectationibus vlcisci frustra? Quid agam? quid comminiscar? Quamnam hactenus decursa vitæ huius intervalla respicere meus mea possit? quid in illis vsquam boni vel ab ipso

lucis huius ingressu ultimo recordari, cuius compensatione cum hoc tanto casu ineunda sit mihi ratio consolationis? O fors fortuna! vincamne te sponte mea morte dolorem delens? atque ut ne superis tu, ego desim potius? an exuam pietatem meam oblivione pertinaci, ut tuam quoque impotentiam euadam? Audebis ergo etiam id obicere mihi, ingratum animum esse meum, qui id fleam, quod ademeris: quam pro eo habeam, gratiam, quod dedisses? ergone, ut posses lædere, gratificasti? vosne datis beneficium, ut interficere possitis? an speciosius illud fuit tibi, cum maluisti potenter, quam misericorditer agere. At enimvero in nulla potentia quicquam turpius existimandum est, quam metui velle, etiam ab innocentibus! Hoc fortasse excusemus te, non abstulisse quem nondum dederas. etenim, crudelis, neque dederas, neque non dederas, quem ostendis tantum, non dedisti. Iam ego abs te non repero filium pater: naturæ leges de te repero. Da illi vitæ spatia, cui vitam dedisses illa: da pignoris usum patri, cui illa pignus obtulisset. Quare protulisti, nisi ut illuderet? quid mihi poterat mali dare, si bonum illud non dedisses? Ego te, crudelis Fors, sic appello liber. Ille abs te per vim raptus, sine te sic alloquatur: Quid me reuocas improba, quem nondum emisisti? Num si mortalem me feceras, etiam qui nondum existissem, extingueres? Nam te quæ repulit pœnitentia? Quid egi, cum hoc supplicio tibi videor dignus, quod carere vitâ nuncupant? Audio enim vitam esse nescio quam: eam tu tribuendo, si beneficij

ficij in loco ponis: auferendo, quid tibi nominis impones? Anne & hocce legibus vestris sancitum est, vt qui innocentem interficit, non sit nocens ipse? Erit, ne tandem apud te, quo cadam, cui non fuit, vbi consisterem? non hanc petebam vacationem, non hanc immortalitatem: vsuram temporis cedo mihi, quam etiam scelestissimis concedebas vltro, vt fierent deteriores. Etiam ne nascenti mihi vitæ auspicia fletum esse voluisti, vt eius esset futurus hæres pater? His te appellat aureus puellus ille. Responde illi fera, quæ amentia mea non potes exsaturari. A me crebris diurnisq; appetito calamitatibus, iactato tempestatibus, oppresso ruinis, teipsam irrisam, spretam, contemptam, victam, conculcatam sæpenumero vidisti, despectam semper doluisti. Credo, te magno animo, sed maiore infamia vltra es. Ecce, si pro supplicio, superstiri relictum est hoc minus diuidio vitæ mihi: quare multi boni viri, bene de hominum vitæ meriti, consimiles atque pares pœnas luunt? Proh Dei atque hominum fidem, qua portione mecum decidisti? Ego cum tota spes mea, mei maxima perierit pars, non putem faciundum, vti totum tempus hoc, quod illius vitæ iure ac merito attributum decuit, diuinæ eius memoriæ saltem transmittamus? Equidem aliquando meminisse videor sapientum sententiam fuisse publicis mortaliū receptam iudiciis, atque consensionibus approbatam, sociale animal esse hominem. Cœtuum, consiliorumque ciuiliū certa profecto pars est. Quanto igitur magis homo idem familiæ suæ caput censetur

cenſeatur: cuius corporis membrum ſi amittat, non iam ciuiliſ ſocietatis ſolum, ſed hominiſ etiam partem perdere videatur? iam miſer ſentio maximarum fortunarum eſſe non poſſe iacturam paruam: neque iudicari felicem decere quemquam, qui non ideim beatiffima quæque valeat amittere. Audio Catonem virum fortem, audio Anaxagoram acceptiſ nuntiis de morte liberorum, illum publici muneris, hunc priſtini vultus nihil immutaſſe. Diuinoſ profecto viroſ. Sed quiſ noſtrum inexplorato inſcienciſ affirmare auſit, tantum eoſ cepiſſe detrimenti, atque noſ? Ac tamen ſi ſua cuique damna pro opinione maxima ſunt, atque grauiffima: erant illi tamen tales tantique, vt cum magnitudinem ſuam contemplerentur, aliorum deſpicere paruitatem poſſent. Ego contra, certo ſcio, naturæ factam iniuriam: quæ ſi noſtrum altero carere debuit, illum amiſerit potius, me ei impare atque inuſili retento. Quamquam non video, viri iſti, qui pro Repub. nihil non auderent, facerent, molirentur, quo animo Reipub. ipliſ ſaltem non dolerent vicem. Sciebâſ, inquit, te mortalem genuiſſe: at ſperaras eam mortem ſuum Reipub. debitum perſoluturam. Audiant Lacænam illam viraginem: cuiuſ vox illa immortalis facta eſt: ſiccirco, quia filij vitam patriæ ſuæ firmitati conſecraſſet. At o philoſophorum iſtorum inania nomina! duriffimorum hominum ruſticam aſperitatem! Satiſ ſit vobiſ hominem exuiſſe: ſatiſ ſit naturæ vim attuliſſe: eiſ leges perrupiſſe, reſixiſſe: eâ ipſam interfeciſſe: etiamne eiſ ſpolia in aliis detrahere,

etiamne

etiamne in animo meo lenissimo atque humanissimo eius naturæ spolia legere paratis? At quanti tandem putatis esse vestros, vos? esse vero totos vestros? nihil ne humanitatis neque aliis impertiri, neque retinere vobis? Illud igitur liceat ad hunc modum iactitare. Liberorum meorum, quorum vitam mortalitati meæ substituissem, mors mihi nō fuit gravis. Eam ego animo tuli forti. O hominem ferreum potius, quam fortem! Quid sibi volunt aliud lachrimæ nostræ, hoc est, humanæ, quam testimonij locum? Mollis esse animi dices. nos tuum feruim. Fractum obiiicies: agnoscimus civilem. Non est imbecilli, sed lenis: non abiecti a fortuna, sed in fortunam erecti. Quæ hoc sane modo sentiat, cui fecerit iniuriam. Etenim istæ grauitatis partes, quarum artibus ab ipsa natura sum imbutus, non committam, vt ab alio magis, quam a me agantur liberaliter. Hanc vero lenitatis personam, quam mihi imposuit necessitas, etsi inter mortales casus sæpenumero quasi spectator in aliis pie admodum contemplatus sum, in me tamen expertus sensi, quam recte me in officio pietatis debuit continere. At enim vero hoc sic aiunt. quod mutari nequeat, æquiore animo sustinendum. Quid ni? Hoc equidem ago. Nam quid inique a me perpetrari visum est vobis, CIVES? Profecto neque mortem consciui mihi, & tamen non defuit impetus: neque amicorum officiis, quoad licuit, defui. Et alienato animo consternatum me mihi suffuratus fuerat dolor: neque destitit miserrimam parentem composito vultu consolari. Et

M erat

erat illud quoque quod dolerem magis: cum ego illius mœrorem quoque flerem siccis quidem oculis, sed inuitis, intima animi vulnera illa dissimulantibus, tanto acriore acerbitate, quod suppudebat me ab illa patrij animi propensione superari. Age vero quid, quantumque tandem istis in cordibus hominum, qui seipso fortes vocant, æquitatis est? Abiiciam scilicet intellectiōis sensum: vt eodem loco penes me sint, & liberi, & ignoti? O CIVES, CIVES, nemo istorum amentium, qui hanc silicem sapientiam nobis venditant, nemo adducet, vt credamus, cuius mōrem non doluerint, eius vitam adamasse. Quid enim potuerit tantorum bonorum cumulus esse iucundus, cui nō fuerit molesta decessio? Eorum pietas, si inter viuentes nunquam vixit, inter vitam functos quibus artibus reuiuiscet? Et repeto sæpe numero, C I V E S, naturæ nostræ semina atque radices: quarum satu cum liberorum nostrorum genio animus noster commiscetur ita, vt pene vnus fiat: atque illo disturbato, nos non concutiamur? Tum autem siue mihi, quod periit, genuerim doleam: siue Reipublicæ, eiusdem causæ non doleam? Alit nimirum dolorem hunc misera solitudo mea. At hic illi insidiatur, totamque de improviso occupat: neque vsquam permittit, vt obliuiscatur sui. Admonet enim aliarum rerum frequentia, quantum abest: sentio tum miser inter omnia non omnia esse: atque ira incenditur desiderium quæsitæ rei, nec inuentæ. Quare quo me vertam CIVES? quo me vero tandem vertam? si neque in vestrum luce versari per dolorem

rem licet mihi: id quod est acerbissimum viro bene instituto: neque per istos, qui sese nominant philosophos, in solitudine agere: quod est miserrimum homini soli. O miserrimam luctam conculeati animi mei cum fortuna! O miseriorem, cum seipso, si hoc quoque secum habeat depugnandum, ne amare liceat id, cuius causa mortalem ipse hanc adamabat vitam. Fauendum ne tyrannidi crudelissimorum factorum? qui inuito malefecerint: iis ego ut libens paream? liberos sustulerunt: atque auferent charitatem? O quis me antea tot inuictum monstis, nunc vero fortunæ obiectu a priore cōstantiæ cursu retardatum, animo fractum, mente exutum restituat in pristinam sedem consiliorum meorum: quibus & mihi, & aliis vir esse meminissim? Ea siquidem animi mei commotio, is teterrimus cruciatus cietur ex contemplatione maximi ac repentini excidij familiaris nostræ: cuius vis, dignitas, maiestas illo sublato stare non potest: quo incolumi non poterat labefactari. At nihil illi iam absenti profunt dolores mei. At prodest mihi memoriæ meæ libertas, amissarum rerum mearum aliquam saltem visionem speciemque retinendi. Nam profecto cum bis tum vere filiolum amissurus sum miser, si iterum meis cum lachrymis eius recordatio deleatur. Etenim fortunæ seruum si fuit corpus illud: quod reliquum est, animus sane meus in dolorem liber esto. Saltem hoc liceat scire mihi me miserum esse. Esse profecto videtur aliquid voluptatis sentire mala sua: neque aut præteruchi cordis quasi auribus obsecratis, aut præbere sese otio-

sum infelicitatis suæ spectatorem. Dissimulabo me esse miserum ; & fortis ero ? Imo vero contra, hoc ipsum aperto vultu asserendū est, id vti simus, quod de sese iactant isti, qui mala sua volunt ignorare. Alam infelicitatem meam? at augebo fortitudinem. Nimis enim angustus animus est, qui miseras suas capere non potest. Quamnam ego adhibebo contumaciam, aut quos tandem spiritus libertatis : siue ab amentia proficiantur, siue ab animi magnitudine inducantur aduersus tot terrores inuectæ solitudinis, ob quos adhuc in metu sum: ne non satis queam intelligere summam mearum miserationum: cum quibus nullæ vnquam hostiles impressiones conferri potuerunt? Neque enim exilium hoc fatale nostrum quicquam abstulit viro forti. Quippe in eo non corporum extinctionem, sed communem omnibus mortalibus locorum commutationem esse intelligimus. At in filioli mei nece, ne debita quidem olim mors allata est mihi, qua luctuosissimi casus perceptio tolleretur. Allatus est & ille cumulus solationum satis officiose ab amicis: omnia esse mortalia: omnia caduca: alia medio in cursu intereidere, atque intercepti, alia mature tolli: nihil non suo fini occidere: terrarum oras immutari: alibi admitti maria, alibi enatis insulis, scopulisve coerceri. Excelsarum rupium vitia ac vetustates, tum ipsorum fluuiorum mortes narrant. His illi argumentis aggressi mœrorem meum expugnare, humanitatis officia exhaustere: sapientiæ haud ita multum ostenderunt. Quis enim erit iste amor mei mihi, cui aliena mala affe-

rant

rant fortunæ meæ coîmmutationem? aduersis aliorum flatibus res meas habeam secundiore? aliorum ego vt casibus erectus item? at quæ alia belluarum immanitas est? quippe earum commoda nulla sine aliena noxa, atque adeo ex incommodis capi queant. Ah quanto id satius mihi curandum sit (vt aliquam humanitatis faciem mœstissimo in animo meo tueamur) si illorum potius vna mecum doleam vicem, quam prætercurram dolorẽ meum, propterea quod eius momenta cum publico naturæ luctu sint coniuncta? Atque istos, cum hæc præclara dicta fortiter profitentur, sane tum extra fortunæ telorum iactum deprehendas. Qui simulatque increpuit illius armorum fulgor, nimirum istius mirificæ sapientiæ artes conticescunt. Omittite me, optimi C I V E S, omittite hisce rationibus consolari. Remedia hæc irritant vulheris prænitatem. Quæ enim ad constituendum animum meum apparabantur, ea illum quam vehementissime exacerbarunt. Quæ nanque doloris facès a tanta lachrymarum vi extinguì non potuerunt, ab istis vocibus etiam atq. etiam ventilantur. Ac tamen si vel maximarum miseriarum memoriam componere tempus solet: mihi tamen qua ratione modum potest imponere fletus, cui flendi causam, quæ omnem modum exuperarit, dedit? Ergo hic lachrymarum æstus, qui calore pietatis efferverfecit, apud me vnquam senescere, cum vitæ iucunditate in gratiam reuertere vnquam poterit? verum vnum id restat mihi, vt hac conditione fruam: in qua mortis contumelias, quas in aliena iniuria detestor;

M 3

vt hostes

vt hostes, in meis malis implorem, vt remedia. Iam iam animo meo charissime fili mi, neque superest quid pro me dicam : neque quid pro te conquerar reliquum video. Parentatum est enim manibus tuis non pecudum sanguine, sed acerbissimo interitu consiliorum meorum. Vos Deos immortales appello, si hoc vestro numine commissum est : hoc vos si commenti estis, vt me perderetis : agite & hunc integrum de me triumphum, quem equidem non nescire videor, quare tantopere despiciatui habeatis : minus enim gloriæ minori e facinore estis reportaturi. Quo me cōferam? quo confugiam CIVES? quid implorē? Quæ spes vt velim viuere, me teneat amplius, debilitatum, desertum, desolatū, dejectum, oppressum? Cuius in sinū acerbissimi doloris fomenta, atrocissimæ fortunæ iniuriam, immanissimæ calamitatis memoriam deponam? Temporis ne? At eius perfidia nota est nobis, siue ipsum sese nolenti atq. inuito addidit mihi, siue filiolo meo subtraxit nec opinanti. Deponam in amicorum consolatione? At qui vulneri medeantur, cuius non notam habeant immanitatem? In meane sapiētia? At in homine mortali quæ vnquam inuenta est? &, si in vlla est vsquam, ipsa cum pietate humanis in animis nonne conspirare debet? Quanquam te, Audecē fili, extra huius miserix positum regiones spero cœlitus haurire fletum miserrimi parentis. Quo cum fletu quoniam suauissimam tui consuetudinem Fors improba commutauit : non committet pater, vt breuius sit mœroris sui tempus quam tuæ vitæ spatium sperarat. Heu spes inanes

inanes nostras ! Heu ! falsas spes ! Heu interemptas
cogitationes ! Nam quid ego miserrimæ dicam ma-
tri ? neque medicamentis morbum tuum , neque
animi robore periculum depellere valuisse : neque
pro iure humano , pro ciuili , pro patrio iure satis do-
luisse , & huiusce vitæ cupiditate captum sequi te no-
luisse ? Quid ego germano fratri tuo lectissimo pue-
ro referam , vbi sis ? quem ille de me identidem ro-
gitando reposcet , scio . Narrari iubebit , quid te fa-
ctum sit . Quid ei dicam ? reuisamne penates meos ?
At illi suam lugent orbitatem . Confugiamne ad
templa deorum immortalium ? At eorum inuidia
leuari nullo modo potest . Amplius ne ad ædes re-
uertar meas ? At illæ filioli mei madent sanguine .
Hauriam ego præterea in illis spiritum , vbi ille ami-
sit suum ? etiamne hoc os funestum , atque impudens
ostentem cælo , restetque viuendo , esse aliquid , quod
plus quam tu , placuerit patri ? Non placet hæc vita
fili mi : neque enim ea fruendum est importuno seni :
qua ætas ista pura defraudata fuit . Quid te ego hic
expecto ? aut quid me tu expectas tandiu , neque
nunc prorinus amplecteris ? Quid naturæ imploras
fidem ? quæ me iure suo destinabar eo , quo tu per in-
iuriæ es detrusus . Postulemne , vti descendas huc , vbi
me retineas ? aut vnde me tecum auellas , atque abs-
trahas ab iniuria sceleratissimæ immanitatis : quæ in
te summam potentiam voluit experiri . O insignem
mortis , o barbaram feritatem cuius impetum neque
ille innocens potuit deprecari , neq. ego nocens adi-
pisci . Cedam præsentī furori tuo : quæ naturæ iura
dissol-

dissoluisti. Cedam tibi ciuium frequentia: quæ tam
 diræ solitudinis iugum imposuisti mihi. Cedam
 ciuili nitore cultus: quæ perpetuo luctu animi mei
 splendorem extinxisti. Cedam vita hac, quæ me in
 liberorum meorum ruinis obrutum exuisti. Vos
 vero felices auorum animæ, recipite nepotulum in
 sanctissimum illum vestrum regium senatum. Au-
 gete istic diuinum illud concilium: cuius magnitu-
 dinem ipse in terris fecerat inuidiosam. At vos recep-
 ti sedibus patriis manes, noui ciues cælitæ: tu san-
 ctissima animula, cuius in sinu senectus nostra de-
 buit conuiuiescere: aspice orbem parentem, sordida-
 tum, confectum, amentem, sibi omnia, suæ viuaci-
 tati dira omnia imprecantem. Aspice turpatam per-
 petuo fletu, atque insolita illuie caniciem: pertina-
 ces annos incubantes alieno vitæ curriculo, id est,
 tuo: neque ignosce desertori. Repete a me inutiles
 dies hos, qui concisæ isti ætatu læ iure optimo adiun-
 gendi erant. Vos vero pij C I V E S hoc vnum po-
 strémum concedite saltem: ne omnia simul mihi
 ablata esse videantur, vt qui interempto filiolo in-
 gratus, insolens, importunus superstes sum, mihi
 mæror atque luctus sit superstes. Profecto lachrimæ
 tollantur, gemitus, lamentationes: siue hoc tempo-
 ris imperio, siue alterius fortunæ iussu: lugendi ta-
 men mihi erit perpetua causa atque sempiterna.

CLARI-

CLARITAS ET VETUSTAS
SCALIGERAE
GENTIS

Ex libello Iulij Cæsaris Scaligeri de
Regnorum euerfionibus.

PRIMUM aspice, quo robore, quo fœuore cali
A Scaligero est Attila depulsus Alano
Ium Carniole principe, totiusque tractus,
Qua Tirolie rigidis ceruicibus Alpes,
Et Feltria canet Borealibus pruinis.
Quando Hunnus ab ignobilibus ruens Iugris

Dirus Venetum agrum est populatus vniuersum,
Verona quibus tum vetus occidit ruinis.
Seruata tamen corpora ciuium potentum
In valle Polizeliaque Ananiaque
Urbi renouande, satiusque muniende
Pleno populi dogmate principem creauerunt.
Theodoro pater erat hic, Theodoricus illi.
Quamquam ambigitur, filius, an pater sit iste.
Nam Paulus utrunque Emilius monet referri,
Deprompta libro: quem, ut retulit, fide vetusta,
Incude Latina, igneque, Noricum recoxit.
Nam Torellius omiserat ista Saraina,
Blondusque aliena ex aliis flamina texens:
Necesse carie momimenta exesa procaci.

N

Venalis

Venalis item penna Sabellij Latronis,
Qui dat, adimitque, vt libitum, cuique quod vult.
Falsa qui rogatus vnde nam tot esset ausus:
Monstrans Venetum perditus aureum numisma,
Te, inquit, quoque lux hac faceret loqui, si haberes.
Sic quidam mera Monachus fax cucullionum,
Alberto cui pecori nomen est Leandro,
In gratiam, opinor, eorum, quibus studebat,
Defecisse blatis genus hoc Scaligerorum:
Cum multos alat etiam Germania, partim
Nostros patruales, alios minus propinquos
In montibus iis, Carnia quis turget, & illis,
Quis gens Italos Norica determinat agros.
Iam cesset, rogo, qui timeret, in metu esse, ne quis
Nostrum repetat militis sceptrum vetusta:
Quis agere peregrina, precarioque nutu
Patet aura, humilem trahimus spiritum miselli.
Hoc quod sum, esse satis, satis illud est fuisse.
Hoc in senio, his articulis debilitatis
Ad bella trahar, sapiens vnde me recepi?
Defessus inani, dubiaque opinionum
Et congerie, & murmure, mutuaque strage,
Cum Philosophi de nibilo vsque velitentur,
In ruris amœni nemora, anguli beati
Abdor. sepelut mens tepido calore curas,
Fundens saturas otio ab imminente nugas,
Addens Anapestis metra sive ygi Chorei.
Et Scaligeros sanguine comparem penates?
Me iam ad reliquum historie conuerto vetusta.
Est Dalmatia non noua ciuitas Salona,

Quam

Quam feruida successibus elata secundis
 Bello ausa ferox Gottica tentare libido.
 Ibi Mauritius vi temerarius inuentus
 Cecidit. Pater e praesidio euocans propinquo
 Ortum ex minima filia Abellia Alaricum,
 Et Scaligero Antenore, vicit acer hostes.
 Mundus is fuit nomine, filius Quirici.
 Polonia, cui planities nomina fecit,
 Sub duce steterat nomine Zelio, priusquam
 Acer regia stemmata Misca vindicaret.
 Is Zelius Agnetem habuit piam sororem,
 Quae Scaligero nupta ferociori Olao
 Ei Nicoleon peperit cognomine Fortem:
 Desiderij qui ad vada sudit Adriana
 Secus Eridanum exercitum, & extulit trophaum.
 Huius soboles Marticola Albertus atroci
 Horas animo interritus, infractus ad omnes,
 Turmas, pedites, agmina Taxili ferocis
 Sistit, cohibet, praepedit, haestenus retardat:
 Donec Carolus adueniens reapse Magnus
 Palmam dubiam sustulit, ediditque certam.
 Virtutis itaque impauide, atque amoris ergo
 Bulz anum imperij ex patrimonio vetusto,
 Praeter vetera stemmata, sibi iussit habere,
 Verona ut hoc tempore praefixa videntur.
 Haec munera ita a principe praerogata magno
 Berengarius ut labefecit, haud ita post haec
 Ab Othone fuerunt meliora restituta,
 Desponsa Emero coniuge Saxone Emetilde.

Hinc Trebellius, Hungariae et sorore Regis

N 2

Petri,

Petri est genitus, quæ fuerat nomine Balda.
 E Dalmatia Zolomeri huic filia Regis
 Nubit. Patris hinc indole Cæcilius alta
 (Nomen genitricis posuere scripta nullum)
 Ansfaldum, & Othonem generat. deficit ille.
 Hic quatuor illustribus, integerrimisque
 Specie, moribus, animo, liberis tremendus,
 Christophoro, Clemente, Georgio, atque Marmo,
 Vinxit stabili sædere Noricum Bohemo.

Hinc Christophori soboles Nicolaus alter,
 Exemplar honoris genuit sibi Albericum
 Ex eximia virgine, nobili, vetusta:
 Quæ proxima consanguinitate Barbarussæ
 Iohanna vocabatur ab ultimis Suevis.
 Is fortiter unus agens, tot retulit armis
 Belli præmia, proposuit quot inter omnes
 Certissima militum lima Barbarussæ.

Multi interea belligeri exitere nostri,
 Andrea, & Alexander, Adolphus, & Philippus,
 Et Wolphus, & insignis Amanitæ oris,
 Polacæ soboles genitricis Edmundæ,
 Alter facie & robore visendus Achilles.
 Qui, Cocles vti, Sarmatici in ponte Tibisci
 Turmas Bulgaria repulsi, distimulæque,
 Ad signa sui quoad iterum colligerent se,
 Palante metu quos male dissiparat hostis:
 Quos fama tamen immerito obscura recondit.
 Nam traxit eos Italici gloria Martis
 Retro, pectora barbarico illusa tumultu,
 Insensæque magnopere Græculis superbis,

Byzan-

Byzantiacus quos Latiae induxerat ora,
Hexarchi titulo, animis, factisque tyrannos.

Alberti hinc duo, tresque Canes, duo Viselli.
Quorum alterum habebat sibi Castriotus omnium
Longe intimum in omni acie, atque expeditione.
Alter Basilio duce iussa Moscouita,
Et castra secutus Nouigrodia, Liouonum
Fregit populumque, & procures repulit armis.

Tum Bartholomaeus Canis inelytum ex Bauari
Wilelmum habuit coniuge, prole Ludouici:
A quo Iouis ales sedet in vertice Scale,
Qualem Imperij retinent insignia totam.

Te, Mastine, canam, & duo sub nomine eodem,
Quorum puer unus tener anteuertis annos.
Alter genuit consilij scri, ferocem,
Et barbarico in pectore spiritu Johannem
Similem huic Phrygepani Marie, ignea parentis.
Foecundus huic sustulit exprobrationem
Morum & terus, ut illi legio Martia luxit,
Nazarius, Andrea, Simon, Petrus, Iohannes,
Olaus, Americus. Ab his plurima sese
Fundit natio. Christophorus maximus heros,
E Tirolis nuper ut optimas cohortes
Taurinum in agrum, qua sita Cerosolia vicus,
Duxit, cecidit fortiter, hacque morte viuit.

Mastinus ab alta teneram arce Sitzenoffen
Uxorem habuit, nomine reque Margaritam,
Ex qua filia nomine nascitur Beatrix,
Quae propter honesti decus, atque lumen oris,
Regina vocata est. Hanc variis procis petitam

Dant mollia fata Duci Barnabe Insubrorum.
Huic quinque mares peperit, terque tres puellas.
Quarum talia nomina, fortunaque talis.
Natu placuit Viridem maximam vocare,
Lupoldi Ducis Austriae, & inclita Bavaria
Claram merito coniugio, meritoque amore.
At fratribus & principibus Vindelicorum
Stephano Thaddea, Magdalena Friderico.
Frontemque Valentina operit corona Cypri.
Coniunx enim ducitur illa Friderico.
Agnes facibus clara cavenda Mantuanis :
Franciscus fuit etenim Gonzaga maritus.
Wirtembergia ducibus fratribus superbit.
Conrado soror unaque & una Friderico :
Illi Antonia, at huic data es Angleria nuptum.
Angli soboles regia nobilis cluebat
Edmundus. Huic Lucia particeps tori fit.
Catharina Ioannis Galeaccij Insubrorum
Fert Ducis auspicio bono & aucto omine tædas.
Nanque illius e sanguine bona fata beato
Duxere Valentinam. Ab ea lumina Regum
Et rerum exierunt, quibus ora tota parces,
Quæ Fancigenis debita virtutibus, audeat
Decus imperij ad alios promovere fines.
Ex hoc tempus erit tibi descendere calo,
Felicis memor Erato seculi prioris,
Nunc huius miseri pia, bene conscia fati.
Quare hinc propius nostra referre non pigebit.
Wilhelmum sobolem esse Canis Bartholomæi
Supra diximus. hinc series redordienda est.

Wilhelmo

*Wilelmo Bona Nicoleon parit, Pium quem
 Debere vocari iubet haud iniqua fama,
 Sterlinia proles Ducis. Hic dat Benedictum
 Nullis animo Regibus, actis que secundum,
 Ex Bartholomæa genitum optima Austericca
 Lupoldi veteris Ducis aurea pronepti.
 Huic Titum parit, & eum, cui dicat Apollo hæc,
 Libris edita pluribus, & reddita fama,
 Lodronia flos, muliebris splendor honoris,
 Comite Paride sata vetere, mea Berenica mater.*

*Hinc quatuor, acris totidem fulmina belli,
 Dicam rapido numine, versibus canoris,
 Fratres genitoris, sed eo ætate minores:
 Quorum nomina, quæ inuida nulla tollet ætas,
 Bonifatius, & Hieronymus, atque Titus, atque
 Franciscus honor Martis, item regula pacis.
 Ex quo satus est Marcus, ab aureo colore
 Rufinus erat dictus is, hoc nomine clarus,
 At Scalgeri nomine, nec numine tutus,
 Extincta cupit dum Venetus semina nostra.
 Hunc Vincius aggressus in urbe Mantuana
 Notus publico nomine latro Martioloſſus,
 Aliorumque duorum ope, Iannarii que,
 Sicarius obtruncat in intimo cubili
 Ipsam. dolor heu, filiolos semisopitos
 Ambos iugulant, Mauricium, Iuliumque.
 Pro quo a Veneto præmia retulere nummos.
 Ferrum hic. Regibus addita Cyprius Venæna.*

*Zacchi soboles Tuccius, illiusque frater,
 Ubi nunc? ubi nunc estis? Ubi indoles serena,*

Comis

Comis, lepida est? nostra ubi ius sodalitatis?

Me victa nitentis fuga seculi senectus

Quaessisse necem olim, modo sed timere mortem:

Fixisse nouos terra Nitiobrigum penates:

In spe dubia, dedecoris metu procacis,

Luces trahere immeritis exprobrare possit?

Quaquam, ut diximus, & piget audire rapaces,

Montana etiam plurima nunc nostra propago

Regnat. Mihi sunt quatuor (hac gratia Dñs est,)

Nati indole auita, meliore (quis scit?) astro.

Quorum vnus & alter poterit esse faber sui, si

Quae haecenus est barbara bacchata furore,

Fortuna reforescens refluxum reducat aestum.

IDEM IULIVS CÆSAR

IN CARDANVM DE SVBTILITATE,

Exercitatione 160.

IGITVR si temporum incas rationem, nostra familia Cairo est antiquior, aut vtriusque æqualis memoria prima. Simul enim cum Venetiarum primordiis Alani ac Theodorici Scaligerorum mentio fit.

Wolfgang. Lazius lib. xii de Rep. Rom.

Hardwicus Comes a Scala & Burckhausen procreauit Erbonem Burggrauium Ratisponensem, & Botonem Posthumum, qui in Hungariam migravit, cognomine Fortem.

Uesper-

Vespergensis Abbas, de Erbone & Botone Scaligeris.

Horum utruque literis & armis atque rebus satis profecisse cognouimus. Attamen Boronem sicut corpore proceriorem, & elegantiore, ita rebus bellicis praestantior, atque famosior totius pene Germaniae atque Italiae testatur populus. Pannonia vero talem illum ac tantum se fatetur aliquando sensisse, ut is vere de Gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuisse. Friderici mater Erbonis & Bottonis, siue Friderica, a Retingo filio Bottonis filij Retingi de secundo Botone nati ex stirpe magni ducis Witikindi, qui bellum potens gessit contra Magnum Carolum per xxx ferme annos, procreata est. Witikind enim Immid & Reginbern contra Danos multo tempore Saxoniam vastantes pugnavit, & vincit. Hæc Friderica post mortem Hartwigi statim viduitatis velamine consecratur, adhuc Erbone paruulo, Botone imprægnata posthumo.

Johannes Aventinus Annalium Boiorum libro vi.

Erbo in cunis amisit parentem Charrionum nobilissimus Dynasta, praefectus praetorio Boiarum, admodum senex obiit, anno salutis 1102.

Idem in eodem libro.

Sighardus ex Sophia, quæ prius nupta fuit Henrico Duci Chariniano, Burghardū Regulum Burghufianum, Sighardum & Henricum Scalas tulit.

O

Huius

Huius filij sunt Henricus & Sighardus. Gebhardi vxor Itha, filius Gebhardus nurus Sophia. Atque hic Gebhardus absque liberis maribus obiit, anno, vt dixi, 1155. Burkhufium tum Henricus vndecimus Saxonum atque Boiarum Regulus occupauit: quam patruales Henricus & Gebhardus Scalæ superstitēs forent, quos in Italia confeditū non est vana coniectura.

*Exemplum donationis Regis Bela facta Philippo &
Bartholomæo Scaligeris, Hunniadum
progenitoribus.*

Bela, Dei gratia, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Clumaniaque Rex: Omnibus Christi fidelibus præsens scriptum inspecturis & lecturis salutem in eo, per quem Reges regnant, & Principes dominantur. Regiæ sublimitati conuenit, omnium nationum, pariter & linguarum gentes, sibi deuote adhærentes, taliter prouidere, vt alij superuenientes, eorum exempla imitantes ad fidelitatis opera exercenda seruentius euocentur. Pro eo ad vniuersorum tam præsentationem, quam futurorum notitiam, harum serie volumus peruenire. Quod cum humani generis sordidis sceleribus præualefcens multitudo inæstimabilis rabidæ gentis Tartariæ, nos vna cum fidis & dilectis primatibus nostris extra Monarchiam vsque ad litora Ponti atrocissime persequentes in quandam insulam maritimam sepulcres eohæressent: de qua etiam si nos vna cum gente nostra extrahere saragentes, ubi in
con-

conflictu certaminis inter nostros, & ipsos Tartaros strenuissimi viri Philippus & Bartholomæus Scalich de Lika natione, per eorum strenua certamina quosdam primates ipsorum Tartarorum, sequacesque eorum captos coram nobis offerre: alios vero dire necis exterminio necare, militassent: vbi etiam crebra stigmata & graua sustulere. Quorum ob meritum, donec latiori eisdem prouideamus retributione, ipsos Philippum, & Bartholomæum Scalich de dicta Lika, eorumque heredes & successores: vniuersos, de consilio fidelium nostrorum primatum vniuersis viribus, gratiis, honoribus, & insigniis, quadraturæ videlicet cornuum ceruinorum, & signaculorum Solis & Lunæ, cum ornatu nostra coronæ, & solennium liberalitatum regni nostri Hungariæ prærogatiuis, participes & communes instituimus & facimus, atque in consortium & cateruam, ac numerum Commilitonum nostrorum locamus, locumque eis, ipsorumque hæredibus, & posteritibus conferimus. Eisdemque insuper castrum Zkrad in nostro regno Croaciæ habitum, per defectum seminis ad Maiestatem nostram nunc deuolutum, cum omnibus eiusdem castri pertinentiis, quouis nominis vocabulo vocatis, iuribus, vsibus, & fructuositatibus ad dictum Castrum ab antiquo de iure spectantibus, & pertinere debentibus, perpetualiter & irrevocabiler damus & conferimus. Item in alio loco totam terram ex vtraque parte HVN similiter cum omnibus pertinentiis, & fructuositatibus vniuersis. Imo dedimus, donauimus & contulimus

ipsis eorumque heredibus, vniuersis, iure perpetuo & irrevocabiliter, tenentes & possidentes, pariter & habentes, & quomodounque voluerint disponentes. Præscripta autem singula per nos præfatis Philippo & Bartholomæo Scalich prostantis famulatus eorum clementer indulta & remunerata, vniuersos & singulos successores nostros felices Hungarici Reges in Christo Rege sempiterno deuotissime obsecramus, ne cōtemnant nec transgrediantur, quinimo rata tenere, & accepta obseruare dignentur, vigore præsentis nostræ paginæ. Ut igitur præscriptarum gratiarum & donacionum & liberalitatum prærogatiua perpetua firmitate solidentur: præsentibus concessimus eisdem, duplici sigilli nostri munimine roboratas: Datis iuxta Boznam per manus discreti viri Magistri Farkasij Albenfis Ecclesiæ electi, & Aulae nostræ Vicecancellarij dilecti & fidelis nostri. Anno gratiæ M. CC. LXIII. Regni autem nostri anno XXVIII.

*Bernardinus Scardeonius libro III de claris mulieribus,
de Beatrice Scaligeria Regina.*

Memoranda quoque est hic præcipuo merito prolis Thadææ Carrariensis felicitas, quæ ut antea dictum est, nupsit Mastino Scala, principi Veronæ, cui Patrauium ciuitas dos fuit, anno salutis M. CCC. XXVIII. mense Septembris. Hæc ex Mastino suscepit quinque filias, quarum vna ex Barnaboue Vicecomite principe Mediolani, quæ appellabatur Regina, genuit

nuit quatuor mares, & duodecim fœminas, quarum
vna nupit Cyprio Regi.

altera Ludouico primogenito Regis Gallia.

tertia illustri Bauariae Duci.

quarta inclito Duci Austriae.

quinta Galeatio Vicecomiti amplissimo,

postea Duci Mediolani.

sexta Leopoldo Austriae Duci, qui fuit auus

Federici III imp.

septima Duci Bauariae.

oçtaua Friderico Regi Siciliae.

nona Francisco Gonzaga.

decima Ernesto Duci Monachi.

vndecima Friderico eius fratri iuniori.

duodecima Dimundo Cantiae Comiti primo-
genito Regis Britanniae,

Ex quarum generosa prole postea & Duces, & Re-
ges, & Imperatores, qui regnarunt, & ad hunc diem
regnant, vniuersi fluxere: velut ex Cybele quondam
tot Heroes orti, vt sit ex eodicta mater omnium
Deorum. Nec minus quidem felix habenda vide-
tur hæc, quam Lampito Lacedæmonia, quæ, vt Plin-
ius refert, vna omnium fœminarum felicissima in
omni æuo refertur, quæ Regis filia, Regis vxor,
Regis mater fuit. Hæc legi in antiquis Chronicis Ve-
ronæ, etsi ab his Saraina nouus historicus Veronen-
sis aliquanto dissentire videatur.

De eadem Beatrice paulo sequitur Paulus Iunius.

Beatrix Regina, Mastini filia, Barnabæ Mediolanensi principi elocata est : ex qua plurimas filias suscepit. Ferunt hunc in bellicos sumptus supra trecentas myriadas signati auri expendisse. Sed vel immensas ærarij diuitias vni dotales sumptus exhaurire facile potuerunt, quum numerosam prolem nobilissimis Europæ principum domibus infereret.

Viridem enim Leopoldio Austrio Norici regulo, Thadæam Stephano Boiariis Vindeliciæ promagdalenam Federico Sæceribus, Valentinâ Federico Cypri Regi collocauit: quum Agnetem Francisco Gonzagæ, Catharinam Ioanni Galeazzio, Antoniam, & Anglesiam Corrado, & Federico Wirtenbergenlibus Sucuiæ Regulis nuptui dedisset.

Lucia subinde Edemundo Britannia Regis filio tradita, vt in remoto etiam Oceano sobolem propagaret. Quorum omnium dotes cum luculento mundi muliebris apparatu vices centena millia aureorum excessisse constat. Ex Catharina primo partu genitam Valentinam Iohannes Dux Mediolanensis, affinis Facini, Ludouico Aurelianorum Principi Regis filio nuptui dedit. Simul & Asta Colonia dotis nomine Valentinæ obuénit. Ad liberos vero eius hereditatis titulo Mediolanensis imperij iura transferunt.

BEATRI-

BEATRICIS SCALIGERÆ REGINÆ

EPITAPHIUM.

ITALIAE splendor, Ligurum Regina Beatrix
 Hic animam Christo reddidit, ossa solo.
 Quæ fuit in toto rerum pulcherrima mundo,
 Et decor, & sancta forma pudicitie:
 Laureæ virtutum, flos morum, pacis origo,
 Nobilibus requies, civibus alta quies.
 Quam patris extollunt Mastini gesta potentis,
 Verona nuptam, magnificique Canis.
 Barnabæ armipotens Vicecomes, gloria regum,
 Naturæ precium, conspicuumque decus.
 Qui Mediolani frenos, & lora superba
 Temperat Ausoniæ: quem timet omne latus.
 Hac consorte tori felix, consorte laborum
 Exegit longa prosperitate dies.
 Hanc Deus elegit, secum periturus & inde
 Spiritus ætherei regnat in arce poli.

EPITAPHIUM

CANIS MAGNI SCALIGERI.

Sepulcro eius incisum in arce
 S. Marit. Antiquæ

SI CANIS HIC GRANDIS INSIGNIA FACTA PEREGIT,
 MANTVA TESTIS ADEST, QUAM SÆVO MARTE SVBEGIT:
 SCALIGERAM QVI LAVDE DOMVM SVPER ASTRA TVLISSET,
 MAIORES SI PARCA DIES INFIDA DEDISSET.

Canis

CANI SCALIGERO MAGNO.

Ex Heroib. Iul. Cæs. Scal.

O natum imperiis sanctum caput, aurea secli
 Vena boni, belli & pacis, uterque parens:
 Cognato inuicta o virtus contermina calo:
 O par magnanimo dextraque, mensque Deo:
 Delitæ humani generis, spes ultima rerum,
 Quas fera Fors fati turbine rapta quatit:
 Sancte, libens cape, quas tepidas tibi ponimus aras,
 Inclitæque astrigena stemmata parta manu.
 Et patere exigua hac profugi quoque facta nepotis
 Surgere, qua veteri mole ruente, vacat.
 Nil summum stetit usque tuo super omnia ductu
 Res cuncta, suo pondere pressa jacet.

Taurellio Sarainæ, & Paulo Æmilio historia
 Scaligeræ scriptoribus Iul. Cæsaris
 Scaligeri Eucharisticon.

Descripsit patrium ignavis qui gentibus orbem,
 Et nostros, patrij qui docuit orbis auos,
 Acer iudicio, ingenio Torellus amæno,
 Legibus insignis, nobilis historia,
 Condidit æternos meritis Genetricis honores:
 Scaligeros posuit, qui cecidere, lares.
 Non potuit tamen ille suis felicibus horis
 Certius ignotos continuare Duces.
 Quid faceret? toties vario fortuna tumultu
 Dum furit, & miseris incubat hostis agris,

Tempus

*Tempus edax operis: populatur dira vetustas
 Nominaque & saclo gesta sepulta rudi.
 Paulus adest, qui facundo detexit ore
 Eruta Germanis stemmata sacra libris.
 Magnanimo primum imperium deduxit Alano,
 Attila quo Latias tempore fregit opes,
 Wilelmum usque ad avum magni genitoris. at illi
 Nicoleos fuerat, quod fuit ille mihi.
 Pro quibus, o, meritis, quid iam, quid utrique reponam?
 Reddere quid profugi sordida fata parent?
 Nanque hos nec lacrimis pensandos esse labores.
 Arbitror: & mihi iam nil nisi flere datur.
 Præmia vos ipsi vobis. opus omnia vincit
 Vestrum, quo patria reddita vita fuit.*

IANVS PANNONIVS. POETA

IN PANEGYRICO, GVARINO
 præceptori suo dicto, de Verona:

*Inde olim vestrum scitis prodisse Catullum.
 Plinius inde satus. Sed nunc venit altior illi
 Gloria. Scaligeris nec se iactauerit æque
 Regibus, & magni Canis armipotentibus actis.*

P

TESTI-

TESTIMONIA DE IVLIO CÆSARE

SCALIGERO.

*Epistola Iulij Cæs. Scaligeri ad Augerium Ferrerium Medicum
Tholosanum, dictata Iosepho filio; quod est postremum
omnium eius operum. Anno clc. Io. LVIII.*

SCALIGER AVGERIO FERRERIO

S.

QUOD tuis elegantissimis literis non responderim, multas adferre causas possum; sed omnes quidem, præter meas occupationes. Nam quemadmodum iucundissima mihi fuit salutarior tua, ita nihil mihi prius esse oportet, quam, ut omnibus omissis, ostendam diligenter & mihi fuisse honori, & dandam esse operam, ut mutuis officiis eliciam frequentiores. Cæterum ad hanc usque diem, nemo se obtulit nobis, qui isthuc iter faceret, nisi Quæstorum ministri, quorum tanta est superbia, ut præ se contemptis cæteris omnibus pene regnent. Podius vero noster pene prius abiit, quam accessit. Atque nunc etiam ita scribo, non qui habeam quidem, sed ut ne mihi desim, si forte quopiam meliore fato nactus fuero nuncium aliquem opportunum. Scriptionis vero meæ summa in eo potissimum versatur, ut quam maximas possim, gratias agam viro de nostro sæculo bene merito Paschallio, qui ita censuerit: me augere posse numerum virorum illustrium, præsertim in regia historia. Ac quanquam diuturna ambitione meus animus æger sibi

sibi studuerit aliquid comparare, quo se humo, ut ille canit, tolleret: sæpe tamen sese respiciens, ac sui compos factus, faciundum putauit, ut iam partæ gloriæ acquiesceret. non quod vel recusem, vel parui-faciam, me uti beneficio tanti viri: sed satis habitum me debere arbitror, si quantus illi modo notus sum, tantum ostendar posteritati. Nam quod tam gratiose atque humane petit, de me ut historiam conscribam, quin ad id adducar faciendum, tres omnino causæ prohibuere. Ac primum quidem pudor ingenuus, & dignus vel familia nostra, vel mea institutione. Deinde quod quam maximis atque illustrissimis de rebus meis ubi narrauero, tam maxime me dixerint mentiri quicumque tantum literarum cum tanta belli gloria in seipsis coniunctum non esse indignantur. Tertium vero illud est: cum elogio simplicissimo transigendum illi video, quæ ne maiori quidem libro comprehendi possent. Pugnaui pedes, eques, adolescens, iuuenis, miles, præfectus, certamine singulari: in obsidionibus, in campo civili, ad ludos equitum ordinarios: in excursionibus, in exercitibus. sæpius vici. aliquando victus sum, corpore non animo: non virtute, sed fato: sed ita, ut etiam aduersi casus ipsi maiori mihi fuerint honori propter egregia facinora, quam ipsis hostibus victoriæ. Loca infinita non designabo. Familiæ nostræ merita a Taxili usque temporibus erga regnum Gallicum ad meam usque operam notissima sunt. Quod si exempla non sunt odiosa, potuerit illius erga me amor eius animum eo impellere, ut

simul & Masinissam, & Xenophontem componat: quorum vtriusque idea vix me vnum exprimat. Vides quam ridiculus mihi ipsi factus sim, cum vix centesimam quanque partem delibarim. De his omnibus ita, vt. volet. Nam familiam meam quotusquisque doctiorum neget, si nobilitas in vetustate sita est, esse omnium nobilissimam: cuius lux in Alani splendore ac virtute aduersus Attilam primum refulsit. Si ad capita principum spectes liberalium, magnanimorum, fortissimorum, perpaucae gentes cum ea sunt comparandae. Si quis malit intueri cognationes: deductos nos sciat multis ex imperatoribus. Quintus enim ego sum ab Imperatoris Ludouici Bauari filia. Si quid vero conferunt etiam affinitates: quis ignorat Mastini Scaligeri filiam Beatricem Barnabae ducis Mediolani vxorem decem filias peperisse, quae omnes maximis Europae principibus nuptae fuerint: Vna etiam Edoardo Regis Angliae filio: quo defuncto duxerit eam vxorem dux Andegauensium: altera vero Siciliae Regina fuerit? Sed vt parcam historiae, hic est ille Barnabas, cuius fratri nupsit Valentina, & quam honoris causa nomino, & qua nominata finem statuo gloriae nostrae. Nihil enim mihi honorificentius contingere potuit, quam vt essem sub luce Regum Francorum, non solum tanquam ciuis adscitus ab optimo maximo Francisco Rege diuino: verum etiam particeps benignitatis atque pietatis Regis incomparabilis Henrici secundi. De meis vero vel studiis, vel scripturis nihil ad Paschaliū mittam. De iis moribus, quae ad vegetum

tum robur animi pertinent etiam in hac extrema senectute, qui pene octagenarius sum, perpauca poterit, nisi piger. Omitto frigoris, æstus, inedia patientissimum, dies integros laboribus fregisse, noctes etiam continuasse. Hoc multis fortasse commune: illud non fortasse multis: Vespere post expedita diurna negotia ad sexaginta versus commentum esse, deinde cænasse: post cænā dictasse, quæ ad ægrotorum postriduanas præscriptiones pertinerent: postea somnum cepisse: summo nane expectatum fremitu nuntiorum, qui opera meam petunt quotidiana, interrogasse, respicisse, dictasse sub prandium usque: meridiæ pransum, illos ipsos versus, quos vespere concepissem, ad verbum sine ulla hæsitacione scribi iussisse. Qui hæc non mirabitur, fortasse ne illud quidem: decem & septem Æschyli versus semel modo lectos summa fide memoriter illico reddidisse. Habes quæ a Paschaliō humanissimo rogatus, a meipso coactus effudi: non quod digna putarem tanti viri lucubrationibus, atque admiratione posteritatis: sed ne viderer barbaro fastidio tam luculentum officium contempsisse. Vale. Agenno. Prid Non. Iulij.

*Tuus Scaliger aliena manu. mea enim
æsterrima hoc tantum subscripsi.*

Notandum hanc epistolam officiosa importunitate doctissimi Augerij Ferrerij a Iulio expressam fuisse. Nam inuitissimus eam scripsit, tribus mensibus cum dimidio ante obitum suum.

M. M. M. M. M.

autem ἀμάρτυρα est ἡ γαεργίη, Valentinam nupuisse Iohanni Galeazio fratri Barnabæ. Non enim ea, sed eius mater Catharina illi nupsit, qui erat patruelis eius.

LILIVS GREGORIUS GYRALDVS

DIALOGO POSTERIORE

De Poetis nostri temporis.

IVLIVS Scaliger, qui prius Burdonis cognomine fuit, Veronenſis, apprime eruditus, non ſolum ſoluta oratione, in qua nonnulla leguntur, ſed & verſu quædam cecinit, inter quæ Elyſius (poematis hæc inſcriptio eſt) in quo inſulam Padi Belvedere Ferrariæ Ducis eleganti carmine deſcripſit, & omnem fere Eſtenſium genealogiam. Nuper eius libellum de numeris Comicis legi, mira ſubrilitate concinnatum, adeo vt interdum niſi bene in numeris verſatus lector ſe poſſit explicare. Scripſit & alia multa, &c.

Non Burdo, ſed a Burden cognominabatur.

Eridanum dicebat Scaliger, non Elyſium a ſe nominatum.

Quod Veronenſem vocat, fruſtra eſt. A Wilelmo enim Groſſo deinceps nullus ex ſtirpe Canis Bartholomæi natus fuit Veronæ, ſed in Bavaria & in Norico.

Cælij Secundi Curionis de Iulio Cæſare teſtimonium.

IVLIVS Cæſar Scaliger fuit corpore procero, meæ omnino ſtaturæ, recto, ad dignitatem compoſito, colore ſubſuſco, oculis micantibus. inceſſus, omniſque geſtus grauis, ſed ſine faſtu: veſtitus elegans.

gans. ita ipso aspectu principem iudicares. Serino cæteris respondens, rarus: in quo grauitas cum humanitate & lepore certaret. Sed bene Latine ab omnibus loqui existimabatur. Vxorem duxit nobilem & primariam suæ ciuitatis puellam Aginni, quam Agen vocant Galli, in Aquitania: ex qua aliquot liberos suscepit: quorum maximus natu Silius Cæsar appellatur: quem viuere existimo.

Julius Cæsar Scaliger exercit. 266.

Paulus a Middeburgo, qui postea Maximiliani Cæsaris beneficio fuit episcopus Foro-Sempronien-sium, omnium sui temporis Mathematicorum ex nationis prærogatiua, facile princeps: is Paulus, cum mihi salutis lauacrum impertiretur, iussit hoc nomine, quo tibi nunc notus sum, nominari. Canem imperarat Pater, vt maiorum suorum quasi inauguratione quadam, si potentia non posset, memoriam renouaret. At Middeburgus, qui meum natalem diem, atque cæli faciem considerasset, hilatiore, vt ferebant, vultu: Canes, inquit, tui sua fortuna defuncti sunt. Hunc dictatorem alterius fati, noui sane caput oportet esse. Quod mihi adulto postea, &, quid innuerat, ignorantia sæpe inculcauit, hisce nempe verbis: A TE PRINCIPIVM.

Exercitatione 315.

Cum Bontfatij patrui mei, viri acerrimi atq. fortissimi vereret reprehensionem, non audebam vulnera maximis in periculis vitare.

Verba,

Verba, quæ Iulius Cæsar Scaliger Tumulo suo
incindenda testamento cauit:

I V L I I C Æ S A R I S S C A L I G E R I
Q U O D F V I T.

Benedictus Scaliger Iulij Cæsaris pater,
ex Heroum libro.

*Euerso patrio imperio, atque illustribus armis,
Scaligerum inuicti post opera alta animi,
Victum ab eo toties fatum superavit: & inde hæc
Reliquias tanti nominis Urna capit.*

Bonifacius Scaliger Iulij Cæf. patruus.
*Ergo legens de te scripsi quæ, maxime rerum,
Tanta etiam ut valeant sollicitare Iovem:
Inueni dictis que tuis, factis que minorem
Omni genam linguam, magnificamque manum.
Quare quæ de alius summa omnia dixero: in iis te
Principij ac finis iura tenere, tuum est.*

Titus Iul. Cæf. frater, qui obiit in
clade Rauennate.

*Tunc etiam Hesperus, etiam lugendus Eois,
Heu fratris nomen, Frater, inane mihi:
Ergo etiam terris, etiam lacrimabilis auris,
Amisso cuncta lumine, Frater, abes?
Frater abes, tecumque rapis, quodcunque relinquis,
Nam tecum malim, Frater, abesse mihi.*

Hem

Hæc ubi sum, qui tecum abeo, meque ipse relinquo?

Si quod es, hoc ego sum: quod sum ego, tu esse nequis?

Berenica Lodronia mater Iul. Cæs.

Comitis Paridis Magni filia.

Quod genus, & sexus poterant dare, cuncta ferebam.

At quæ non poterant cætera ferre, dedi.

Ex utero, armorum ac tantæ miracula linguae

Prodierunt, ut sint pauca habitura fidem.

Nobilitas, nulli toto quæ cedit in orbe,

Hæc sibi partiri debuit, illa dare.

Angela Nogarola Iul. Cæs. magna

matertera.

Sub decimam triplicis linguae commercia Musam

Hoc tenui cinerum pulvere capta iacent.

Hæc dulcis numerosque lyra, flexumque sonumque

Obruit insana barbara Parca manu.

Mnemosynes sanctæ soboles, pia turba, Camæna,

Non capitis tumulum hunc ex Helicone locum?

Andietta Ruppia, siue de la Roca

Iul. Cæs. vxor.

Difficilis nimis, expensens nimis omnia, index

Asper, & antiquis durior omnis avis,

Morosoque notas animo suspendere suetus,

Magnanimas toto spreuerat orbe Deas.

Q

In me

*In me una lenta illa animi vestigia fixit,
 Rite colens sancti numina magna tori.
 Ne mirere mei caelestia signa decoris,
 Atque cata Paphia membra polita manu,
 Mitis honorato faciet sapientia vultu,
 Mistaeque cum rara sobria verba fide.
 Magnum illud, per me ille ferox pernicibus ausis
 Si potuit patria posse carere sua.*

Iulius Cæsar Scaliger animæ suæ profecturæ.

*Egredere o miseris multum defuncta ruinis,
 Egredere, & seruis seruilia regna relinque.
 Aude, hospes, tenebris horrendi imponere finem
 Exilij, & patriæ speratas querere sedes.
 Tristes exuviae, falsæque incommoda lucis,
 Isthic nunc, fera turba, iace. nos libera calis
 Pignora sperato iam iam potiemur Olympo.
 Tu modo, nate Deo, rerum pia victima, IESU,
 Aspice nos, qui cuncta animas. mortem
 Exue morte noua, atque noua vita induc vitam.*

Iulij Cæs. Epitaphium ab ipsomet
 compositum.

*Extulit Italia, eduxit Germania. Iulij
 Ultima Scaligeri funera Gallus habet.
 Hinc Phæbi dotes, hinc duri robora Martis
 Reddere non potuit nobiliore loco.*

Eiusdem

Eiusdem testimonium de se, quod omnibus
libris proscribebat.

Βάρβαρος ἢ πύλομαι, ἀλλ' ἔδ' ἐτι ἔρχομαι ἔξ,
ἔδ' αἰν' ἀμφ' αἰμίλει πρὸς Κρονίωνα πάσαι.
ἦ δὲ Σκαλαίων θείων γένος, ἦρος ἄρκος.
Φαῖβον ὅλον κατέχειν σέθενσι, παῖγ' ἔμε τίχου.

F I N I S.

93846742